

© Savet Evrope, 2021.godine. Ovaj nezvaničan prevod je urađen u okviru projekta "Podrška kosovskim* institucijama u borbi protiv torture, zlostavljanja i degradirajućeg tretmana lica lišenih slobode". Projekat su podržali Vlada Norveške i Savet Evrope. Ovaj prevod ni na koji način ne obavezuje Sud.

© Council of Europe, 2021. Unofficial translation made under the Project on "Strengthening Kosovo* Institutions in Fight against Torture, Ill-treatment and Degrading Treatment". The project is funded by Norwegian government and the Council of Europe. This translation does not bind the Court.

© Conseil de l'Europe, 2021. Cette traduction non officielle a été faite dans le cadre de Project "Renforcer les institutions du Kosovo* dans la lutte contre la torture, les mauvais traitements et les autres traitements dégradants". Le projet est financé par le gouvernement norvégien et le Conseil de l'Europe. Cette traduction ne lie pas la Cour.

*Svaku odrednicu prema Kosovu, bilo da se radi o teritoriji, institucijama ili stanovništvu, u ovom tekstu treba razumeti u potpunosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i bez prejudiciranja statusa Kosova

*All references to Kosovo, whether the territory, institutions or population, in this text shall be understood in full compliance with United Nations Security Council Resolution 1244 and without prejudice to the status of Kosovo.

* Toute référence au Kosovo mentionnée dans ce texte, qu'elle concerne le territoire, les institutions ou la population, doit se comprendre en plein conformité avec la Résolution 1244 du Conseil de Sécurité de l'Organisation des Nations Unies et sans préjuger du statut du Kosovo.

Tematski pregled – Prava koja se odnose na zdravlje zatvorenika

Jul 2020.

Ovaj tematski pregled ne obavezuje ESLJP i nije iscrpan

Prava koja se odnose na zdravlje zatvorenika

Vidi takođe tematske preglede [„Uslovi pritvora i postupanja prema zatvorenicima“](#), [„Pritvor i mentalno zdravlje“](#) i [„Štrajk glađu u zatvoru“](#).

„... [S]aglasno članu 3. [[Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda](#)], Država mora da obezbedi da lice u zatvoru boravi u uslovima koji su u skladu s poštovanjem njegovog ljudskog dostojanstva, da način i metod izvršenja mere ne budu takvi da ga izlažu patnji ili teškoćama koje po intenzitetu prevazilaze onaj neizbežan nivo patnje koji je inherentan samom lišenju slobode i da s obzirom na praktične zahteve boravka u zatvoru njegovo zdravlje i blagostanje budu na adekvatan način obezbeđeni, između ostalog, i tako što će mu se pružiti potrebna zdravstvena pomoć...“ ([Kudla protiv Poljske](#), Presuda (Veliko veće), 26. oktobar 2000, stav 94).

Medicinska pomoć zatvorenicima koji boluju od nekog fizičkog oboljenja

[Mouisel protiv Francuske](#)

14. novembar 2002.

Podnosiocu predstavke, koji je izdržavao kaznu od 15 godina zatvora, dijagnostikovana je limfatična leukemija 1999. godine. Kada mu se zdravstveno stanje pogoršalo, bio je podvrgnut hemoterapiji u dnevnoj bolnici. U transportu do bolnice stavili bi mu lance, a tvrdio je i da su mu za vreme hemoterapije noge bile okovane lancima, dok mu je jedna ruka bila vezana za postelju. Odlučio je da 2000. godine obustavi lečenje prituživši se na takve uslove i na agresivno ponašanje čuvara prema njemu. Potom je prebačen u drugi zatvor kako bi bio bliže bolnici, pa je 2001. godine pušten na uslovnu slobodu uz obavezu da se podvrgne medicinskom lečenju ili nezi. Oslanjajući se na član 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih

prava i osnovnih sloboda (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) podnosilac predstavke se pritužio da su ga i dalje držali u zatvoru uprkos teškom oboljenju koje mu je dijagnosticirano, kao i na uslove boravka u zatvoru.

Evropski sud za ljudska prava ustanovio je da je ovde bio **povređen član 3.** (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava sve dok nije nastupio trenutak u kome je podnosilac predstavke pušten na uslovnu slobodu i, pre svega, zaključio je da su, uprkos tome što je stanje podnosioca predstavke u sve većoj meri postajalo inkompatibilno s njegovim boravkom u zatvoru kako je bolest progredirala, zatvorske vlasti nisu preduzele nikakve posebne mere. S obzirom na zdravstveno stanje podnosioca predstavke, činjenicu da je primljen u bolnicu i s obzirom na prirodu lečenja, ESLJP je smatrao da je stavljanje lisica na ruke podnosiocu predstavke bilo nesrazmerno bezbednosnom riziku koji je on predstavljao. Takvo postupanje, osim toga, nije uzelo u obzir preporuke Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja (CPT) u vezi sa uslovima u kojima se prevoze i lekarski pregledaju zatvorenici.

Sakkopoulos protiv Grčke

15. januar 2004.

Podnosilac predstavke, koji boluje od srčane insuficijencije i dijabetesa, naveo je u predavci da je njegovo zdravstveno stanje inkompatibilno sa daljim boravkom u pritvoru.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito istakao da nema sumnje u to da zdravstveno stanje podnosioca predstavke daje povoda za zabrinutost. Međutim, iz predočenih dokaza ne može se zaključiti da je pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja koje je nastupilo otkako je lišen slobode nešto što se može pripisati zatvorskim vlastima. Osim toga, grčke vlasti su u celini ispunile svoju obavezu da zaštite fizički integritet podnosioca predstavke, pre svega tako što su mu pružile odgovarajuću medicinsku negu. S obzirom na sve navedeno, nije ustanovljeno da su uslovi boravka podnosioca predstavke u zatvoru predstavljali postupanje kojim se krši član 3. Konvencije.

Tekin Yildiz protiv Turske

10. novembar 2005.

Podnosilac predstavke, koji je osuđen na kaznu zatvora zbog članstva u jednoj terorističkoj organizaciji, odlučio se za dugotrajni štrajk glađu, koji je kulminirao time što se kod njega razvio Vernike-Korsakovijev sindrom (*Wernicke-Korsakoff*) (encefalopatija koja se manifestuje gubitkom određenih moždanih funkcija prouzrokovanih manjkom vitamina B1 – tijamina). Kazna mu je suspendovana na šest meseci na osnovu toga što je bio zdravstveno nesposoban za boravak u zatvoru, a ta mera je potom produžena zato što je u lekarskom izveštaju ustanovljeno da se njegovi simptomi nisu povukli. U svetlu rezultata narednog lekarskog pregleda kazna mu je suspendovana do konačnog oporavka. Podnosilac predstavke je potom uhapšen pod sumnjom da je nastavio da se bavi pređašnjim ilegalnim aktivnostima i vraćen je u zatvor. Uprkos prvobitno donetoj odluci da nema osnova za njegovo dalje gonjenje, ostao je u zatvoru još osam meseci.¹

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). On je pre svega konstatovao da je za zdravstveno stanje podnosioca predstavke dosledno utvrđivano da ne odgovara uslovima boravka u zatvoru i nije bilo nijednog elementa koji bi pobudio sumnju u te zaključke. Domaće vlasti koje su odlučile da podnosioca predstavke vrata u zatvor i drže ga tamo još oko osam meseci uprkos tome što se njegovo zdravstveno stanje nije nimalo poboljšalo u skladu sa zahtevima člana 3. Konvencije. Patnja koja je time izazvana podnosiocu predstavke i koja je po intenzitetu prevazišla patnju koja je neminovno povezana s lišenjem slobode i lečenjem jedne takve bolesti kakav je Vernike-Korsakovijev sindrom, predstavljala je nečovečno i ponižavajuće postupanje. ESLJP je takođe stao na stanovište da bi bio prekršen član 3.

¹ Evropski sud za ljudska prava je uputio istraživačku misiju u Tursku kako bi se ustanovile činjenice u vezi sa grupom od 53 slična slučaja; tom prilikom su predstavnici ESLJP izvršili inspekciju zatvora zajedno sa pripadnicima jednog komiteta eksperata ovlašćenog da ispita da li su podnosioci tih predavki zdravstveno sposobni da izdržavaju zatvorske kazne.

Konvencije ako bi se podnosilac predstavke vratio u zatvor a da se prethodno nisu značajno poboljšali njegovo zdravstveno stanje i sposobnost da izdrži jednu takvu meru.

Saglasno **članu 46.** Konvencije (Obaveznost i izvršenje presuda) ESLJP je dalje prosudio da je, na izuzetnoj osnovi, neophodno da tuženoj državi ukaže na mere koje on sam smatra primerenim za otklanjanje izvesnih problema uočenih u vezi sa zvaničnim sistemom podnošenja sudskomedicinskih izveštaja u Turskoj.

Serifis protiv Grčke

2. novembar 2006.

Podnosilac predstavke je tvrdio da s obzirom na njegovo zdravstveno stanje – oboleo je od multiple skleroze, a od posledica jedne saobraćajne nesreće leva ruka mu je paralizovana – njegov dalji boravak u zatvoru predstavlja nečovečno postupanje.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Ističući naročito to da je iz sudskog spisa potpuno jasno da su uprkos težini oboljenja od kojih boluje podnosilac predstavke, grčke vlasti odugovlačile s tim da mu pruže adekvatnu medicinsku pomoć dok je boravio u pritvoru, ESLJP je procenio da je način na koji su se vlasti odnosile prema zdravstvenom stanju podnosioca predstavke tokom prve dve godine njegovog boravka u zatvoru bio takav da mu je izazvao patnju koja po intenzitetu prevazilazi neizbežan nivo patnje inherentan lišenju slobode.

Holomiov protiv Republike Moldavije

7. novembar 2006.

Podnosilac predstavke je tvrdio da je zatočen u nečovečnim i ponižavajućim uslovima i da mu nije pružena odgovarajuća medicinska nega. Prema lekarskim potvrdama koje je podneo na uvid, on boluje od čitavog niza teških oboljenja, uključujući hronični hepatitis, hidronefrozu drugog stepena, hronični obostrani pilonefritis sa funkcionalnim oštećenjem desnog bubrega, hidronefrozu desnog bubrega sa funkcionalnim oštećenjem i hroničnu bubrežnu insuficijenciju.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito istakao da se stranke u ovom sporu ne slažu kada je reč o dostupnosti medicinske nege u zatvoru. Međutim, ESLJP je ocenio da suštinsko pitanje ovde ne predstavlja nedostatak lekarske nege u celini, nego nedostatak adekvatne lekarske nege za specifično stanje podnosioca predstavke. U ovom konkretnom slučaju ESLJP je konstatovao da je podnosilac predstavke, koji boluje od teških bubrežnih oboljenja koja sama po sebi predstavljaju veliki rizik po njegovo zdravstveno stanje, boravio gotovo četiri godine u zatvoru bez odgovarajuće zdravstvene nege. S tih razloga je ESLJP zaključio da patnja kojoj je izložen podnosilac predstavke predstavlja nečovečno i ponižavajuće postupanje.

Vidi takođe: **Marian Chirită protiv Rumunije**, Presuda, od 21. oktobra 2014.

Tarariyeva protiv Rusije

14. decembar 2006.

Podnositeljka predstavke u ovom slučaju obratila se Evropskom sudu tvrdeći da je njen sin preminuo u pritvoru usled neadekvatne i nedovoljne lekarske pomoći, a da oni koji su odgovorni za njegovu smrt nisu identifikovani i kažnjeni. Takođe se pritužila da da njen sin nije dobijao lekove dok je boravio u kažnjeničkoj koloniji, da su mu stavljanje lisice dok je boravio u javnoj bolnici, kao i zbog uslova u kojima je prevožen iz javne bolnice u zatvorsku bolnicu.

ESLJP je konstatovao da je potvrđena uzročno-posledična veza između nedovoljne lekarske pomoći koja je pružena sinu podnositeljke predstavke i njegove smrti, što je potvrđeno i izveštajima domaćih zdravstvenih eksperata i što ni sama tužena država nije osporila. Stoga je ESLJP zaključio da je u ovom slučaju **povređen član 2.** Konvencije (Pravo na život) zato što vlasti nisu zaštitile pravo na život sina podnositeljke predstavke. Osim toga, ESLJP je konstatovao da je **povređen član 2.** i zbog toga što vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obavezu da na primeren i sveobuhvatan način ustanove uzrok smrti podnositeljkinog sina i da lica koja su za to odgovorna na primeren način kazne.

Kada je reč o stavljanju lisica u civilnoj bolnici sinu podnositeljke predstavke, s obzirom na njegovo zdravstveno stanje i na to da nije bilo nikakvog razloga za strah da bi on mogao

predstavljati bezbednosni rizik, kao i na činjenicu da je bio pod neprestanim nadzorom naoružanih policijskih službenika, ESLJP je ocenio da je upotreba sredstava za sputavanje u takvim uslovima predstavljala nečovečno postupanje, čime je **prekršen član 3.** Konvencije.

Naposletku, kada je reč o uslovima u kojima je prevožen sin podnositeljke predstavke iz javne u zatvorsku bolnicu, s obzirom na njegovo teško zdravstveno stanje, dužinu putovanja i pogubne posledice koje je takvo putovanje moralo imati po njegovo zdravstveno stanje, ESLJP je ustanovio da je prevoz zatvorenika u standardnom službenom vozilu morao u znatnoj meri pojačati patnje sina podnositeljke predstavke pa je stoga predstavljao nečovečno postupanje, kojim je **prekršen član 3.** Konvencije.

Testa protiv Hrvatske

12. jul 2007.

Podnositeljka predstavke, koja je izdržavala kaznu zatvora zbog prevare, obolela od hroničnog hepatitisa (hepatitis C) i imala veoma visok nivo viremije (prisustvo virusa u krvi), pritužila se, pre svega, zbog neadekvatnog lečenja i nedovoljnih kontrolnih pregleda, neodgovarajuće dijete i nemogućnosti da se u dovoljnoj meri odmara.

Imajući u vidu da su priroda, dužina i težina zlostavljanja kome je podnositeljka predstavke bila podvrgnuta i kumulativne negativne posledice po njeno zdravlje mogli da se okvalifikuju kao nečovečno i ponižavajuće postupanje, ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito utvrdio da je nedostatak potrebne zdravstvene nege i pomoći zbog hroničnog hepatitisa od koga je bolovala podnositeljka predstavke, u kombinaciji sa zatvorskim uslovima koje je bila prinuđena da podnosi tokom više od dve godine, umanjio njeno ljudsko dostojanstvo i izazvao u njoj osećanje povređenosti i inferiornosti koje je moglo da je ponizi i obezvredi i verovatno da skrši njen fizički ili moralni otpor.

Vidi takođe: [Szwed-Wójtowicz protiv Poljske](#), Odluka (neprihvatljivo), od 21. aprila 2015.

Hummatov protiv Azerbejdžana

29. novembar 2007.

Podnosilac predstavke, koji je bolovao od niza teških oboljenja, uključujući tuberkulozu, naveo je, pre svega, da su azerbejdžanske vlasti svesno i namerno doprinele ozbiljnom pogoršanju njegovog zdravstvenog stanja time što su ga lišile adekvatne lekarske nege u zatvoru.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da je zdravstvena nega koja je pružena podnosiocu predstavke u zatvoru u periodu posle 15. aprila 2002. bila neadekvatna² i morala mu je izazvati znatan duševni bol kojim je umanjeno njegovo ljudsko dostojanstvo, što je predstavljalo ponižavajuće postupanje.

Vidi takođe: [Vasvukov protiv Rusije](#), Presuda, od 5. aprila 2011.

Kotsaftis protiv Grčke

12. jun 2008.

Podnosilac predstavke, koji boluje od ciroze jetre prouzrokovane hroničnim hepatitisom B, pritužio se na uslove boravka u zatvoru i istakao, pre svega, da mu nije obezbeđeno lečenje koje bi bilo primereno za njegovom zdravstvenom stanju. U martu 2007. saglasno pravilu 39. Poslovnika Suda (Privremene mere), ESLJP je tražio od Grčke da naloži da se podnosilac predstavke prebaci u specijalizovani zdravstveni centar kako bi mogao da bude podvrgnut svim potrebnim pretragama i da ostane u bolnici sve dotle dok njegovi lekari ne ocene da mu povratak u zatvor neće ugroziti život.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije

². U trenutku stupanja na snagu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u odnosu na Azerbejdžan, 15. aprila 2002. godine, podnosilac predstavke je već imao dugogodišnji staž lica obolelog od čitavog niza teških oboljenja, uključujući tuberkulozu. Činjenica da je on nastavio da se žali zbog tih oboljenja sve dok u septembru 2004. godine nije pušten na slobodu ukazuje na to da je njemu bila potrebna redovna lekarska pomoć i posle 15. aprila 2002. godine, što je dan od koga se računa ESLJP u odnosu na Azerbejdžan.

(Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da u periodu od 9. juna 2006. do 15. marta 2007. godine grčke vlasti nisu ispunile svoju obavezu da zaštite fizički integritet podnosioca predstavke, pre svega tako što bi mu pružile adekvatnu zdravstvenu negu. ESLJP je naročito ukazao na to da je tokom tog perioda uprkos zaključcima u izveštaju specijalista, podnosilac predstavke bio držan u zatvoru bez odgovarajuće dijete i lečenja adekvatnim lekovima i nije podvrgnut laboratorijskim ispitivanjima u specijalizovanom medicinskom centru. Osim toga, operacija koja je bila planirana za određeni datum obavljena je tek godinu dana kasnije. ESLJP je takođe izrazio žaljenje zbog činjenice da je podnosilac predstavke, koji je bolovao od teške i visokoinfektivne bolesti, boravio u ćeliji od 24 kvadratna metra sa još deset drugih zatvorenika. Naposletku, uprkos činjenici da su nadležni organi bili obavješteni da on boluje od ciroze i da njegovo zdravstveno stanje iziskuje odgovarajuće lečenje, redovni lekarski pregledi podnosioca predstavke su počeli tek nakon što je ESLJP odredio mere koje treba preduzeti.

Poghosvan protiv Gruzije

24. februar 2009.

U ovom slučaju radilo se o strukturnoj neadekvatnosti zdravstvene zaštite u zatvorima, posebno kada je reč o mogućnostima za lečenje hepatitisa C. Podnosilac predstavke se naročito požalio zbog toga što je pre vremena otpušten iz bolnice i zbog toga što za vreme boravka u zatvoru nije imao odgovarajuću medicinsku negu.

ESLJP je ustanovio da podnosilac predstavke nije bio lečen od virusnog hepatitisa C dok je boravio u pritvoru, čime je **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito istakao da nije dovoljno da pacijent bude pregledan i da se donese dijagnoza njegove bolesti. Da bi se zaštitilo zdravstveno stanje zatvorenika, suštinski je važno da mu se obezbedi lečenje u skladu sa utvrđenom dijagnozom, kao i valjan medicinski nadzor.

Osim toga, konstatujući da se u tom trenutku pred njim nalazilo gotovo 40 predstavlki koje su se odnosile na nedostatak zdravstvene nege u gruzijskim zatvorima, ESLJP je ustanovio da postoji sistemski problem u vezi sa pružanjem odgovarajuće zdravstvene nege zatvoreniciima koji su, između ostalog, zaraženi virusnim hepatitisom C. Stoga je ESLJP pozvao Gruziju, saglasno **članu 46.** (obaveznost i izvršenje presuda), da bez odlaganja preduzme zakonodavne i upravne mere kako bi sprečila dalje širenje virusnog hepatitisa C u zatvorima, uspostavila program lekarskih pregleda zatvorenika da bi se ustanovilo da li boluju od te bolesti i obezbedila blagovremeno i delotvorno lečenje obolelih.

Vidi takođe: **Ghvatdze protiv Gruzije**, Presuda, od 3. marta 2009.

V. D. protiv Rumunije (br. 7078/02)

16. februar 2010.

Podnosiocu predstavke, koji ima velike stomatološke probleme (on praktično nema zuba), potrebna je zubna proteza i na tu činjenicu su u nekoliko navrata za vreme njegovog boravka u zatvoru ukazivali lekari. Međutim, on nije mogao da dobije protezu jer nije imao novca da to plati.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je posebno zapazio da je još 2002. godine vlastima bila dostupna lekarska dijagnoza u kojoj je navedeno da je potrebno da se zatvoreniku obezbedi zubna proteza, ali to nije učinjeno. Kao zatvorenik on je mogao da dobije protezu samo tako što bi platio kompletne troškove. Budući da njegovo zdravstveno osiguranje nije pokrivalo te troškove i da on nije imao na raspolaganju neophodna finansijska sredstva – što je činjenica koju su vlasti znale i prihvatile – on nije mogao da dobije protezu. Te činjenice su bile dovoljne da ESLJP na osnovu njih zaključi da su pravila o socijalnom osiguranju zatvorenika, kojima je utvrđeno koji procenat troškova za postavljanje zubne proteze zatvorenici treba da plate, nedelotvorna zbog administrativnih prepreka. Rumunska vlada takođe nije pružila zadovoljavajuće objašnjenje zbog čega podnosiocu predstavke nije postavljena proteza 2004. godine, kada su još važila pravila da kompletne troškove takvih stomatoloških radova snosi država. Prema tome, uprkos brizi za zdravlje podnosioca predstavke, on još nije dobio proteze bez obzira i na to što je u januaru 2007. godine donet novi zakon prema kojem se proteza može besplatno dobiti.

Slyusarev protiv Rusije

20. april 2010.

Podnosilac predstavke je uhapšen u julu 1998. godine pod sumnjom da je počinio oružanu pljačku. U nekom trenutku tokom hapšenja oštećene su mu naočare. Te naočare je potom konfiskovala policija. Po rečima podnosioca predstavke, iako su i on i njegova supruga u nekoliko navrata podnosili zahteve da mu se vrate naočare, one su mu vraćene tek u decembru 1998. U međuvremenu, podnosioca predstavke je, na osnovu naloga nadležnog tužioca, u septembru 1998. pregledao oftalmolog, koji je zaključio da mu se vid pogoršao i propisao mu je nove naočare koje je podnosilac predstavke dobio u januaru 1999. godine. Podnosilac predstavke je tvrdio da je to što su mu naočare konfiskovane i što je pet meseci bio bez njih predstavljalo postupanje koje je **suprotno članu 3.** (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja).

U okolnostima ovog slučaja ESLJP je ustanovio da se postupanje zbog koga se podnosilac predstavke pritužuje u velikoj meri moglo pripisati vlastima i da je s obzirom na stepen patnje koja mu je (konfiskacijom naočara) izazvana i na trajanje tog stanja to predstavljalo ponižavajuće postupanje, čime je **prekršen član 3.** Konvencije. ESLJP je naročito istakao da se oduzimanje naočara podnosiocu predstavke nikako nije moglo objasniti u smislu „praktičnih zahteva lišenja slobode“ i da je taj postupak bio nezakonit i u smislu unutrašnjeg prava. Ruska vlada, osim toga, nije iznela nikakvo objašnjenje za te postupke. Ona isto tako nije objasnila zbog čega je lekar specijalista pregledao podnosioca predstavke tek posle dva i po meseca njegovog boravka u pritvoru i zbog čega je bilo potrebno da prođu još dva i po meseca dok nije dobio nove naočare.

Ashot Harutyunyan protiv Jermenije

15. jun 2010.

Podnosilac predstavke je i pre nego što je lišen slobode bolovao od čitavog niza bolesti, uključujući akutno krvarenje čira na dvanaestopalačnom crevu, dijabetes i srčane smetnje. Naročito se pritužio zbog toga što nije dobio adekvatnu lekarsku negu u pritvoru.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito ukazao na to da je s obzirom na broj teških oboljenja od kojih je bolovao podnosiocu predstavke očigledno bila potrebna redovna zdravstvena nega uz nadzor. Međutim, nije bilo nikakve zdravstvene evidencije kojom bi se moglo dokazati čak ni da je sprovedena operacija koju su preporučivali njegovi lekari. U zdravstvenom kartonu podnosioca predstavke nije evidentirano da je ikada bio na kontrolnom pregledu niti da mu je zdravstveno osoblje koje radi u pritvorskom centru uopšte pružilo pomoć. Naročito je zabrinjavajuća činjenica da se srčani napad koji je imao u julu 2004. godine vremenski podudario sa nekoliko bezuspešnih pokušaja njegovog advokata da skrene pažnju vlasti na to da je njegovom klijentu neophodna medicinska pomoć. U svakom slučaju, ESLJP je istakao da propust da se u pritvoru pruži potrebna medicinska pomoć može biti inkompatibilan sa članom 3. Konvencije, čak i ako ne dovede do hitnog medicinskog stanja niti na neki drugi način izazove težak ili dugotrajan bol. Podnosiocu predstavke su očigledno bili neophodni redovna zdravstvena nega i nadzor, što mu je dugo uskraćivano. Na žalbe i prigovore njegovog advokata nije bilo nikakvog suštinskog odgovora, a molbe koje je on sam upućivao da mu se pruži medicinska pomoć ostale su neuslišene. To mu je moralo izazvati izražen osećaj teskobe i patnje koji je premašio neizbežan nivo patnje inherentan lišenju slobode.

Vidi takođe: **Davtyan protiv Jermenije**, Presuda, od 31. marta 2015.

Xiros protiv Grčke

9. septembar 2010.

Podnosilac predstavke, koji se nalazio na izdržavanju zatvorske kazne zbog toga što je učestvovao u aktivnostima jedne terorističke organizacije, trpeo je posledice ozbiljne povrede izazvane eksplozijom bombe u njegovim rukama kada je pripremao napad 2002. godine. Naročito teške zdravstvene probleme imao je u vezi sa vidom, sluhom i pokretima. Budući da mu se stanje vida pogoršalo uprkos čitavom nizu operacija na oku, on je 2006. podneo molbu da se obustavi izvršenje njegove zatvorske kazne kako bi mogao da se podvrgne bolničkom

lečenju na specijalizovanoj očnoj klinici u skladu s preporukama tri od četiri lekara specijalista koji su ga pregledali. Domaći sud je tu njegovu molbu odbio.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja) zbog nedostataka lečenja koje je bilo potrebno za probleme s vidom podnosioca predstavke. Iako nije zadatak ESLJP da *in abstracto* presuđuje kako je trebalo da domaći sudovi rešavaju o molbi podnosioca predstavke da se leči u eksternoj bolnici, bilo bi bolje da je taj sud zatražio dodatni izveštaj veštaka o kontroverznom pitanju da li je takvo lečenje zaista neophodno umesto što je sam donosio odluku o jednom pitanju koje je suštinski medicinsko. Ti razlozi su dodatno dobili na težini zbog činjenice da je zdravstvena nega za koju su postojali izgledi da će mu biti pružena u zatvoru u kome se nalazio na izdržavanju kazne znatno zaostajala za onom zdravstvenom negom koja bi mu bila na raspolaganju u bolnici, a to se moglo zaključiti iz različitih izveštaja, uključujući Izveštaj [Evropskog Komiteta za sprečavanje mučenja \(CPT\)](#).

Vladimir Vasilyev protiv Rusije

10. januar 2012.

Podnosiocu predstavke, koji se nalazio na izdržavanju kazne doživotnog zatvora, dok je boravio u zatvoru, amputiran je jedan prst na desnom stopalu i spoljni deo levog stopala zbog promrzlina, ali nije mogao da dobije odgovarajuću ortopedsku obuću. Podnosilac predstavke je obraćajući se ESLJP istakao da zbog toga što nema ortopedsku obuću trpi bolove i teško mu je da održava ravnotežu dok stoji u redu za vreme prozivke zatvorenika ili dok čisti svoju ćeliju.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je zapazio da je bar jedna medicinska služba u kaznenom zavodu u kome je podnosilac predstavke izdržavao kaznu 1996. godine potvrdila da su njemu neophodne takve ortopedske cipele, dok su u drugom kaznenom zavodu u kome je boravio 2001. godine izneli sasvim drugačije obrazloženje zašto mu nije obezbeđena takva obuća. Međutim, s obzirom da nema nikakvih znakova da se stanje podnosioca predstavke popravilo posle 2001. godine ili da je valjano preispitano, vlasti su bile dužne da reaguju na zdravstveno stanje podnosioca predstavke sa kojim su bile veoma dobro upoznate. Usled toga što od 2005. do 2011. godine nije bilo pronađeno valjano rešenje za problem podnosioca predstavke, on je trpeo duševni bol i fizičke teškoće koji su takve jačine da je to predstavljalo ponižavajuće postupanje.

Vidi takođe: [Ostrowski protiv Poljske](#), Odluka (neprihvatljivost), od 1. septembra 2015. u vezi sa pritužbom podnosioca predstavke da vlasti nisu preduzele mere kako bi mu pomogle da mu se poboljša oštećeni sluh.

Iacov Stanciu protiv Rumunije

24. jul 2012.

Podnosilac predstavke, koji je osuđen na 12 godina i šest meseci zatvora u septembru 2002. godine, boravio je u pritvoru i na izdržavanju kazne u sedam različitih pritvorskih centara i kaznenih zavoda otkako je uhapšen, u januaru 2002. Godine, dok nije pušten na uslovni otpust, u maju 2011. Naročito se pritužio zbog toga što je otkako je lišen slobode, oboleo od nekoliko hroničnih i teških oboljenja, što je obuhvatalo probleme sa zubima, hroničnu migrenu i neuralgiju, a u tom periodu mu nije bilo obezbeđeno odgovarajuće lečenje ni zdravstveni nadzor.

ESLJP je ustanovio da su uslovi u kojima je podnosilac predstavke boravio u zatvoru predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje, čime je **prekršen član 3.** Konvencije. ESLJP naročito nije mogao da se uveri u to da je podnosilac predstavke za vreme boravka u pritvoru, odnosno zatvoru dobijao adekvatnu zdravstvenu negu. Nije vođena sveobuhvatna evidencija o njegovom zdravstvenom stanju niti o merama lečenja koje su preduzimane. S tih razloga nije bio moguć nikakav redovan i sistemski nadzor nad njegovim zdravstvenim stanjem. Nije utvrđena sveobuhvatna strategija lečenja za oboljenja od kojih je bolovao niti je izrađen plan da se spreči njihovo pogoršanje. Usled svega toga zdravstveno stanje podnosioca predstavke tokom godina se bitno pogoršalo.

Gülay Çetin protiv Turske

5. mart 2013.

U ovom slučaju radilo se o zatvorenici koja se pritužila da je držana u zatvoru prvo pre

početka suđenja, a potom nakon što je osuđena za ubistvo uprkos tome što je bolovala od raka u poodmakloj fazi. Ona se pre svega pritužila da su vlasti odbile da je puste na slobodu do početka suđenja, kao i da suspenduju njeno izdržavanje kazne ili da je obuhvate predsedničkim pomilovanjem, navodeći da je sve to dodatno pogoršalo njen fizički i duševni bol. Preminula je od bolesti od koje je bolovala u zatvorskoj bolnici, a njeni otac, majka, sestre i brat nastavili su postupak po predstavci koji je ona započela pred ESLJP.

ESLJP je konstatovao da je saglasno članu 3. Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) zdravstveno stanje zatvorenika ponekad takvo da zahteva da se preduzmu humanitarne mere, naročito onda kada se postavlja pitanje zadržavanja u pritvoru lica čije je zdravstveno stanje inkompatibilno sa dugoročnim boravkom u zatvorskom okruženju. U ovom konkretnom slučaju, ESLJP je zaključio da su uslovi boravka podnositeljke predstavke u pritvoru, odnosno zatvoru, i pre suđenja i nakon izricanja pravnosnažne presude, predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje, koje je **protivno članu 3**, kao i da je ona bila žrtva diskriminacije u tom smislu što je boravila u pretpretresnom pritvoru koji nije ispunjavao uslove za zaštitne mere koje se inače preduzimaju prema osuđenima obolelima od teških oboljenja, čime je **bio prekršen član 3. sagledan u vezi sa članom 14.** Konvencije (Zabrana diskriminacije). Naposletku, ESLJP je saglasno **članu 46.** Konvencije (obaveznost i izvršenje presuda) preporučio da turske vlasti preduzmu mere za zaštitu zdravlja zatvorenika obolelih od neizlečivih bolesti bez obzira da li se oni nalaze u pritvoru pre početka suđenja ili su već na izdržavanju kazne izrečene pravnosnažnom presudom.

Nogin protiv Rusije

15. januar 2015.

Podnosilac predstavke, koji je od četvrte godine bolovao od dijabetesa usled čega je morao redovno da prima injekcije insulina, naveo je u svojoj predstavci, između ostalog, da mu nije bila obezbeđena adekvatna zdravstvena nega za to oboljenje dok je boravio u zatvoru nakon što je okončan sudski postupak u kome je proglašen krivim. Naročito je istakao to da mu nije blagovremeno izvršena hirurška intervencija na oku.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) jer ruske vlasti nisu obezbedile podnosiocu predstavke o kome je reč blagovremenu zdravstvenu negu dok je boravio u kaznenom zavodu.

Čatālin Eugen Micu protiv Rumunije

5. januar 2016.

Podnosilac predstavke je, između ostalog, tvrdio da se hepatitosom C zarazio dok je boravio u zatvoru i da nadležne vlasti nisu ispunile svoju obavezu da mu obezbede odgovarajuće lečenje.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito ukazao na to da sprečavanje širenja zaraznih bolesti treba da bude jedna od glavnih preokupacija javnog zdravlja, posebno u zatvorima. Stoga bi, po mišljenju Suda, bilo poželjno ako bi, uz svoj pristanak, zatvorenici mogli da se podvrgnu besplatnom testiranju na hepatitis ili HIV/sidu u razumnom roku nakon što dođu u zatvor. Da je u ovom slučaju postojala takva mogućnost, to bi olakšalo ispitivanje navoda podnosioca predstavke o tome da li je zaista u zatvoru dobio oboljenje. Međutim, u slučaju ovog podnosioca predstavke, iako je oboljenje dijagnosticirano u vreme kada su za njega snosile odgovornost zatvorske vlasti, ESLJP ne može samo u svetlu tog dokaza da zaključi da je to rezultat propusta Države da ispuni svoje pozitivne obaveze. Što se dalje tiče odgovarajućeg lečenja hepatitisa C u zatvoru, ESLJP je ustanovio da su vlasti ispunile svoju obavezu i obezbedile podnosiocu predstavke odgovarajuće lečenje.

Mozer protiv Republike Moldavije i Rusije

23. februar 2016. (Veliko veće)

Podnosilac predstavke, koji boluje od bronhijalne astme, respiratorne insuficijencije i drugih patoloških stanja, naročito se pritužio da mu je bila uskraćena lekarska pomoć i da su ga vlasti samoprogllašene „Moldavske Republike Pridnjestrovlje“ (MRP) držale u nehumanim uslovima u pritvoru. Naveo je da su za to odgovorne i Moldavija i Rusija.

ESLJP je zaključio da Republika Moldavija, koja je ispunila sve svoje obaveze prema

podnosiocu predstavke time što je uložila znatne pravne i diplomatske napore da ga podrži, nije prekršila njegova prava po Konvenciji. U isto vreme, imajući na umu svoj zaključak u tome da je Rusija imala efektivnu kontrolu nad „MRP” u predmetnom periodu, ESLJP je zaključio da je Rusija odgovorna za povrede prava po Konvenciji. Kada je reč o navodima podnosioca predstavke o tome da mu nije pružena lekarska pomoć koja mu je bila neophodna tokom boravka u pritvoru, ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) za koju je odgovorna Rusija. ESLJP je naročito konstatovao da su lekari smatrali da se stanje podnosioca predstavke pogoršava i da nema lekara specijalista i opreme koja je bila potrebna da bi mu se pružila pomoć, ali su vlasti „MRP” ne samo odbile da ga prebace u civilnu bolnicu na lečenje nego su ga izložile dodatnoj patnji i još većem riziku po njegovo zdravstveno stanje prebacivši ga u standardni zatvor. Nesporno je da je on veoma mnogo propatio zbog napada astme koje je često imao. ESLJP je takođe bio zapanjen zbog činjenice da njegova bolest, koja se smatrala dovoljno teškom da je zbog nje jedan osuđenik prebačen u civilnu bolnicu, nije mogla da posluži kao osnov za prebacivanje u civilnu bolnicu lica koje je tek čekalo da mu počne suđenje. S obzirom da Država nije ni na koji način objasnila zbog čega je odbila da mu pruži adekvatno lečenje, ESLJP je stao na stanovište da podnosiocu predstavke nije obezbeđena adekvatna medicinska pomoć. Osim toga, ceneći podatke koje je imao na raspolaganju, ESLJP je takođe ustanovio da su uslovi pritvora u kojima je boravio podnosilac predstavke predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje u smislu člana 3.

Kolesnikovich protiv Rusije

22. mart 2016.

Podnosilac predstavke, koji je imao čir, povredu mozga i povredu kičme, tvrdio je da mu se zdravstveno stanje pogoršalo u zatvoru, pre svega zbog toga što mu nisu bili obezbeđeni lekovi koji su mu inače bili propisani za lečenje tih bolesti. Takođe je naveo da su mu zatvorski lekari davali isključivo simptomatsku terapiju, a nisu primenili nikakvu dugoročnu strategiju lečenja. Na kraju je naveo da nije imao na raspolaganju delotvoran pravni lek pomoću koga bi mogao da se žali na neadekvatnost zdravstvene nege koja mu je pružana u pritvoru.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Naročito je istakao da je podnosilac predstavke iako su vlasti odmah bile obaveštene o njegovim zdravstvenim problemima, ostavljen bez zdravstvenog nadzora tokom prve dve godine zatočenja, sve dok mu se zdravstveno stanje nije do te mere pogoršalo da više nije mogao da učestvuje u sudskom postupku, to jest nije mogao da dolazi na ročišta. To što je kasno primljen u zatvorsku bolnicu, u kombinaciji s tim što mu nisu bili obezbeđeni neki od potrebnih lekova kako bi mu se makar ublažili teški stomahni bolovi, predstavljao je veliki nedostatak u postupanju prema podnosiocu predstavke. ESLJP, osim toga, nije bio ubeđen da su vlasti valjano procenile sve komplikacije zdravstvenog stanja podnosioca predstavke. Nije utvrđena strategija za njegovo lečenje koja bi smanjila učestalost čiraških napada pa je stoga samo lečenje bilo očigledno nedelotvorno. Najveći propust u tom smislu bilo je to što nije obavljen test na *Helicobacter pylori*. Osim toga, čini se da vlasti nisu procenile kompatibilnost lečenja podnosioca predstavke nesteroidnim antireumaticima zbog problema sa kičmom koje je imao i sa činom od koga je bolovao iako upravo takvi lekovi mogu da izazovu gastrointestinalno krvarenje i dodatno pogoršanje zdravstvenog stanja pacijenta. ESLJP je ustanovio da su svi ti propusti i nedostaci, sagledani kumulativno, predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje. Osim toga, ESLJP je takođe konstatovao da je **povređen član 13.** Konvencije (Pravo na delotvoran pravni lek).

Yunusova i Yunusov protiv Azerbejdžana

2. jun 2016.

U ovom slučaju radilo se o navodima podnosioca predstavke, bračnog para i poznatih boraca za ljudska prava i aktivista civilnog društva, da je zdravstvena nega koja im je pružena u pritvoru bila neadekvatna. Oboje su još pre hapšenja imali po nekoliko velikih zdravstvenih problema. Prvi podnosilac predstavke bolovao je od hroničnog hepatitisa C, dijabetesa, kamena u žuči, ciste u levom bubregu i imao je operaciju katarakte. Podnositeljka predstavke je bolovala od hronične hipertenzije. Sve te dijagnoze su potvrđene odmah pošto su podnosioci

predstavke primljeni u zatvor, kada ih je pregledao lekar i kada su izvršena razna medicinska testiranja. Tokom postupka pred Evropskim sudom prihvaćen je zahtev tog bračnog para – saglasno Pravilu 39. Poslovnika Suda (Privremene mere) – da im se pruži adekvatna lekarska nega u zatvoru.

U ovom slučaju ESLJP je stao na stanovište da je **bio prekršen član 34.** (Pravo na pojedinačnu predstavku) i **član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito utvrdio da Azerbejdžanska vlada uprkos redovnim mesečnim izveštajima koje je dobijala o zdravstvenom stanju bračnog para i lekarskim ispitivanjima koja su preduzeta nakon što je doneto rešenje o privremenoj meri nije dostavila medicinske dokaze – kao što su recepti ili preporuke lekara – kojima bi mogla da potkrepi svoju tvrdnju da je zdravstveno stanje bračnog para stabilno i da ne nalaže da oni budu prebačeni u zdravstvenu ustanovu. Time je ugrožena sama svrha privremene mere koju je odredio ESLJP – da se spreči izloženost tog bračnog para nečovečnom i ponižavajućem postupanju i patnji s obzirom na njihovo loše zdravstveno stanje i da im se pruži adekvatan lekarski tretman u zatvoru. Osim toga, ESLJP je na osnovu toga što Država nije dostavila celovite informacije o lečenju koje je obezbeđeno za taj bračni par zaključio da njima nije pružena adekvatna medicinska nega u zatvoru. Usled tog neadekvatnog lečenja bračni par je bio izložen dugotrajnom duševnom i fizičkom bolu, što je sve predstavljalo nečovečno i ponižavajuće postupanje.

Kondrulin protiv Rusije

20. septembar 2016.

U ovom slučaju radilo se o pritužbi koju je podneo jedan zatvorenik zbog neadekvatne zdravstvene nege koja mu je pružena u zatvoru, a koji je potom preminuo od raka dok se nalazio na izdržavanju kazne. Pošto nije imao poznatih srodnika, ESLJP je prvo trebalo da razmotri pitanje da li nevladina organizacija čiji su ga advokati zastupali u postupku pred domaćim sudovima ima pravnu legitimaciju da nastavi postupak po predstavci.

ESLJP je ustanovio da u izuzetnim okolnostima ovog slučaja i imajući na umu ozbiljnu prirodu navoda o kojima je reč advokati podnosioca predstavke, koji su ga zastupali u postupku protiv domaćih vlasti i koji su nastavili to da čine i posle njegove smrti, a vlasti pritom nijednom nisu izrazile nikakvu primedbu imaju pravnu legitimaciju da nastave postupak po predstavci. ESLJP je naročito istakao da ako se u slučajevima kao što je ovaj ne dozvoli mogućnost udruženjima ili organizacijama da zastupaju žrtve, postoji opasnost da se državi dozvoli da izbegne odgovornost po Konvenciji. Osim toga, izvodeći odgovarajuće zaključke iz činjenice da se Vlada Ruske Federacije nije povinovala privremenoj meri kojom je ESLJP tražio nezavisni lekarski pregled podnosioca predstavke, ESLJP konstatuje da mu vlasti nisu pružile zdravstvenu negu koja mu je bila potrebna, čime su ga izložile dugotrajnom duševnom i fizičkom bolu i patnji. U ovom konkretnom slučaju ESLJP je stao na stanovište da je **bio prekršen član 34.** Konvencije (Pravo na pojedinačnu predstavku) zbog toga što Država nije izvršila privremenu meru kojom je od nje traženo da omogući nezavisan lekarski pregled podnosioca predstavke, kao i da je **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) zbog toga što vlasti nisu pružile podnosiocu predstavke lekarsku negu koja mu je bila potrebna.

Vidi takođe: Ivko protiv Rusije, Presuda, od 15. decembra 2015.

Dorneanu protiv Rumunije

28. novembar 2017.

U ovom slučaju radilo se o uslovima života i nezi koja je u zatvoru pružena podnosiocu predstavke obolelom od raka prostate u fazi terminalnih metastaza. Podnosilac predstavke se pritužio da je to što je sputan u bolničkoj postelji predstavlja nečovečno postupanje i da je njegovo zdravstveno stanje inkompatibilno sa boravkom u zatvoru. Preminuo je posle osam meseci provedenih u zatvoru.

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju bio **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da način na koji su rumunske vlasti postupale sa podnosiocem predstavke nije bio kompatibilan sa članom 3. Konvencije, te da su ga podvrgle nečovečnom postupanju u vreme kada je on već bio neizlečivo bolestan. ESLJP je naročito istakao da vlasti nisu uzele u obzir ličnu situaciju podnosioca predstavke i nisu ispitale da li je on u praksi u stanju da izdrži boravak u zatvoru.

Sledstveno tome, odluke koje su donele nacionalne vlasti pokazuju da je primenjen postupak u kome su prioritet nad humanitarnim razlozima imale formalnosti, čime je podnosiocu predstavke na samrti onemogućeno da poslednje dane provede dostojanstveno.

HIV pozitivni zatvorenici

Kats i drugi protiv Ukrajine

18. decembar 2008.

Podnosioci predstavke su tvrdili da su ukrajinske vlasti odgovorne za smrt njihove kćerke, odnosno njihove majke, koja je bolovala od šizofrenije i bila zaražena virusom HIV jer joj nisu pružile adekvatnu zdravstvenu negu dok je boravila u pretpretresnom pritvoru.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 2.** Konvencije (Pravo na život) zbog toga što ukrajinske vlasti nisu zaštitile pravo na život srodnice podnosioca predstavke. ESLJP je naročito ustanovio da je s obzirom na to u kojoj su meri lica koja su HIV pozitivna podložna drugim teškim infekcijama, to što je srodnici podnosioca predstavke uskraćena mogućnost pristupa specijalnoj bolnici ili zdravstvenom krilu zatvora ukazivalo na zapanjujuće odsustvo lekarske pažnje za njene zdravstvene probleme. Zaista, iako je bolovala od mnogih teških oboljenja, zdravstvena nega koja joj je pružena bila je sasvim elementarna. Osim toga, Uprava zatvora je molbu da se ona hitno pusti na slobodu prihvatila tek posle sedam dana, a odluka o njenom puštanju na slobodu obrađena je sa četvorodnevnom kašnjenjem, u vreme kada je ona već bila umrla. Naposljetku, ukrajinska država nije osporila tačnost izveštaja u kome je zaključeno da je neadekvatna zdravstvena pomoć pružena tokom pritvora srodnici podnosioca predstavke indirektno prouzrokovala njenu smrt; isto tako, Država nije predočila nijedan drugi medicinski dokaz kojim bi osporila taj zaključak. ESLJP je takođe zaključio da Ukrajina nije sprovela delotvornu i nezavisnu istragu povodom njene smrti, čime je dodatno **prekršila član 2.** Konvencije.

Aleksanyan protiv Rusije

22. decembar 2008.

U ovom slučaju radilo se, pre svega, o tome što jednom HIV pozitivnom pritvoreniku nije pružena lekarska pomoć, kao i o činjenici da se država Rusija nije povinovala merama koje je ESLJP odredio saglasno Pravilu 39. Poslovnika Suda (Privremene mere). U novembru 2007. godine ESLJP je pozvao Vladu Rusije da bez odlaganja obezbedi podnosiocu predstavke stacionarno lečenje u bolnici specijalizovanoj za sidu i srodne bolesti i da dostavi kopiju njegovog zdravstvenog kartona. U februaru 2008. godine suđenje podnosiocu predstavke je suspendovano zbog njegovog lošeg zdravstvenog stanja. Smešten je u spoljnu hematološku bolnicu, gde mu je obezbeđen dvadesetčetvoročasovni policijski nadzor; prozori sobe u kojoj je ležao bili su okovani gvozdеном rešetkom. U toj prostoriji je boravio i kasnije, i u vreme kada je ESLJP izrekao svoju presudu.

ESLJP je, pre svega, ustanovio da nacionalne vlasti nisu u dovoljnoj meri vodile računa o zdravstvenom stanju podnosioca predstavke, barem dok nije prebačen u bolnicu van zatvora. Time je podriveno njegovo dostojanstvo i nanet mu je akutan bol, što je prouzrokovalo patnju iznad nivoa koji se neminovno povezuje sa boravkom u zatvoru i oboljenjem od koga je bolovao, što je sve predstavljalo nečovečno i ponižavajuće postupanje kojim je **bio prekršen član 3.** Konvencije. Time što nisu sprovele privremene mere koje je ESLJP odredio saglasno Pravilu 39. Poslovnika Suda ruske vlasti **nisu ispunile svoje obaveze prema članu 34.** Konvencije (Pravo na pojedinačnu predstavku). Naposljetku, imajući u vidu zaključke koje je doneo o povredama Konvencije u ovom slučaju, a naročito s obzirom na težinu bolesti podnosioca predstavke, ESLJP je stao na stanovište da je njegov dalji boravak u zatvoru neprihvatljiv. Stoga je ESLJP zaključio da je ruska država dužna da podnosiocu predstavke zameni pritvor do početka suđenja drugim, razumnim i blažim merama ili nekom kombinacijom takvih mera koja je predviđena ruskim unutrašnjim pravom da bi tako ispunila svoju pravnu obavezu prema **članu 46.** Konvencije (obaveznost i izvršenje presuda).

Khudobin protiv Rusije

26. oktobar 2010.

Podnosilac predstavke, koji je HIV pozitivan i boluje od nekoliko teških hroničnih oboljenja, uključujući epilepsiju, pankreatitis, virusni hepatitis B i C, kao i nekoliko različitih mentalnih oboljenja, dobio je za vreme boravka u pritvoru još nekoliko teških bolesti (uključujući male boginje, bronhitis i akutnu upalu pluća). Zbog tih svojih oboljenja podnosilac predstavke je često smeštan u bolničku jedinicu namenjenu pacijentima obolelim od zaraznih

oboljenja; ta jedinica je bila deo pritvorskog centra. On je u svojoj predstavi naročito naveo to da mu u pritvoru nije bila obezbeđena adekvatna zdravstvena nega.

ESLJP je ustanovio da podnosiocu predstavke nije pružena zdravstvena nega koja mu je potrebna, čime je **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja). Naročito je činjenica da je bio HIV pozitivan i da je bolovao od teških mentalnih poremećaja povećavala rizike skopčane sa svim bolestima od kojih je bolovao dok je boravio u pritvoru i dodatno pojačavala njegovo osećanje nesigurnosti koje je time bilo izazvano.

Iako ESLJP prihvata da lekarska pomoć koja se može pružiti u zatvorskim bolnicama nije uvek na istom nivou kao u najboljim zdravstvenim ustanovama namenjenim široj javnosti, on je u ovom slučaju naglasio da je Država bila dužna da obezbedi da se adekvatno zaštite zdravstveno stanje i dobrobit pritvorenika tako što bi im obezbedila svu potrebnu lekarsku pomoć.

Vidi takođe, između ostalog: [A. B. protiv Rusije \(br. 1439/06\)](#) i [Logvinenko protiv Ukrajine](#), Presuda, od 14. oktobra 2010; [Kozhokar protiv Rusije](#), Presuda, od 16. decembra 2010; [Koryak protiv Rusije](#), Presuda, od 13. novembra 2012; [E. A. protiv Rusije \(br. 44187/04\)](#), Presuda, od 23. maja 2013; [Khayletdinov protiv Rusije](#), Presuda od 12. januara 2016.

[Shchebetov protiv Rusije](#)

10. april 2012.

Nakon što je nekoliko godina proveo u zatvoru zbog pljačke i provalne krađe, podnosilac predstavke je 2005. ponovo osuđen na devet godina zatvora zbog teškog razbojništva. Kada je testiran u zatvoru 1998, odnosno 2002. godine, ustanovljeno je da boluje od tuberkuloze i da je HIV pozitivan, dok su raniji medicinski testovi koji su sprovedeni 1997. godine, kada je bio u privremenom pritvoru, bili negativni. Podnosilac predstavke se, pre svega, pritužio da je u pritvoru zaražen tuberkulozom i virusom HIV.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 2.** Konvencije (Pravo na život) u vezi s tim što je podnosilac predstavke navodno zaražen virusom HIV u pritvoru ni zbog navodnog propusta vlasti da sprovedu temeljnu i ekspeditivnu istragu povodom njegove pritužbe u vezi sa infekcijom virusom HIV; osim toga, ESLJP je proglasio **neprihvatljivim** kao očigledno neosnovan onaj deo predstavke koji se odnosio na navodnu povredu **člana 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito istakao da materijal u spisu predmeta ne sadrži dovoljan dokazni osnov da bi se moglo „van razumne sumnje” utvrditi da su ruske vlasti odgovorne za to što je podnosilac predstavke inficiran virusom HIV. Osim toga, materijal koji je predložen ESLJP upućuje na to da su vlasti iskoristile sva sredstva koja su imale na raspolaganju da u svetlu tačne dijagnoze zdravstvenog stanja podnosioca predstavke propišu odgovarajući profilaktički tretman i prime ga u zdravstvene ustanove na detaljna ispitivanja.

[Salakhov i Islyamova protiv Ukrajine](#)

14. mart 2013.

U ovom slučaju radilo se o tome što pritvoreniku, koji je preminuo od side dve nedelje nakon što je pušten iz pritvora, nije bila pružena odgovarajuća medicinska pomoć dok je boravio u pritvoru. Njegova majka je nastavila postupak po predstavi pred Sudom u njegovu ime, a iznela je i sopstvene pritužbe. Podnosioci predstavke su se, pre svega, pritužili zbog toga što prvom podnosiocu predstavke nije pružena adekvatna zdravstvena nega dok je boravio u pritvoru, što se neopravdano kasnilo sa njegovom hospitalizacijom i što je neprestano vezivan lisicama od trenutka kada je konačno bio hospitalizovan. Takođe su se pritužili da Država nije zaštitila njegov život. Druga podnositeljka predstavke je osim toga iznela da je pretrpela duševni bol zbog toga što je morala da posmatra sina kako umire bez adekvatne lekarske nege dok je boravio u potpuno neopravdanom pritvoru, neprestano vezivan lisicama i suočen sa indiferentnošću i surovošću vlasti. Naposljetku, podnosioci predstavke su se pritužili zbog toga što su u junu 2008. godine ukrajinske vlasti tek posle tri dana izvršile meru koju je odredio ESLJP u skladu s Pravilom 39. Poslovnika Suda (Privremene mere) tražeći da prvi podnosilac predstavke bude bez odlaganja prebačen u bolnicu radi odgovarajućeg lečenja.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili

ponižavajućeg postupanja u odnosu na prvog podnosioca predstavke zbog toga što mu nije pružena odgovarajuća zdravstvena nega, kako u pritvorskom centru, tako i u bolnici, kao i zbog toga što je u bolnici bio vezivan lisicama. ESLJP je takođe ustanovio da je **povređen član 2.** Konvencije (Pravo na život) zbog toga što vlasti nisu zaštitile život prvog podnosioca predstavke i zbog toga što nisu sprovele adekvatnu istragu okolnosti njegove smrti.

ESLJP je osim toga konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (nečovečno postupanje) u odnosu na drugu podnositeljku predstavke zbog duševnog bola koji je pretrpela.

Naposletku, ESLJP je konstatovao da Ukrajina **nije ispunila svoje obaveze prema članu 34.** Konvencije (Pravo na pojedinačnu predstavku) jer nije odmah sproveda meru koju je odredio ESLJP saglasno Pravilu 39. Poslovnika Suda (Privremene mere) da smesta prebaci prvog podnosioca predstavke u bolnicu da bi on bio na odgovarajući način lečen.

Fedosejevs protiv Letonije

19. novembar 2013. (Odluka o prihvatljivosti)

U ovom slučaju podnosilac predstavke, koji je zaražen virusom HIV i virusom HCV (hepatitis C), pritužio se po članu 3. Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) da u zatvoru nije adekvatno lečen.

ESLJP je predstavku proglasio **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu. Kada je reč o infekciji podnosioca predstavke virusom HIV, ESLJP je ukazao na to da je poseban krvni test – kvantitativna analiza ćelija CD4 – bio primenjivan od dva do šest puta godišnje. Prema relevantnim preporukama Svetske zdravstvene organizacije (SZO), taj test je potreban kako bi se utvrdilo da li je HIV pozitivnom pacijentu potrebna antiretrovirusna terapija. ESLJP je konstatovao da tokom celog perioda na koji se podnosilac predstavke pritužuje broj njegovih ćelija nikada nije pao ispod relevantnog praga koji SZO smatra odlučujućim pokazateljem potrebe da se započne antiretrovirusna terapija. Osim toga, ESLJP je konstatovao da je što se tiče infekcije hepatitisom C, podnosilac predstavke dobijao simptomatsku terapiju, uključujući hepatoprotektivne supstance i vitamine, a na odgovarajući način se vodilo računa i o ostalim zdravstvenim problemima koje je imao.

Vidi takođe: **Kushnir protiv Ukrajine**, Presuda, od 11. decembra 2014.

Martzaklis i drugi protiv Grčke

9. jul 2015.

U ovom slučaju radilo se o uslovima zatočenja HIV pozitivnih lica u Psihijatrijskom krilu zatvorske bolnice *Koridalos*. Podnosioci predstavke su se prvenstveno prituživali na svoju „getoizaciju“ u zasebnom krilu bolnice i na to što vlasti nisu uopšte razmatrale pitanje da li su takvi uslovi kompatibilni s njihovim zdravstvenim stanjem. Takođe su tvrdili da nisu imali pristup delotvornom domaćem pravnom leku pomoću koga bi mogli da izjave žalbu zbog uslova pritvora i načina na koji su lečeni u zatvorskoj bolnici.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) **sagledan kako zasebno, tako i u vezi sa članom 14.** Konvencije (Zabrana diskriminacije). ESLJP je ustanovio da su fizički uslovi i sanitarne prostorije u zatvorskoj bolnici neadekvatni za pritvorena lica, a pored toga je utvrdio i neregularnosti u davanju odgovarajuće terapije. Osim toga, ESLJP je zaključio da su podnosioci predstavke izloženi fizičkim i mentalnim patnjama koje po svom intenzitetu premašuju patnju inherentnu lišenju slobode, kao i to da njihova odvojenost od ostalih (segregacija) nije bila ni objektivno ni razumno opravdana. S tim u vezi ESLJP nije mogao da kritikuje početnu nameru vlasti da HIV pozitivne zatvorenike prebaci u zatvorsku bolnicu kako bi im se pružio viši nivo komfora i redovan nadzor nad lečenjem koje im se obezbeđuje. Međutim, ta namera nije ostvarena i prebacivanje zatvorenika u zatvorsku bolnicu nije urodilo željenim plodom. Primećujući dalje da podnosioci predstavke nisu imali na raspolaganju pravni lek koji bi im omogućio da efikasno izjave žalbu zbog uslova boravka u zatvorskoj bolnici i da podnesu molbu za uslovni otpust, ESLJP je stao na stanovište da domaći pravni lekovi ne ispunjavaju zahteve utvrđene u **članu 13.** Konvencije (Pravo na delotvoran pravni lek), što znači da je na taj način prekršen taj član Konvencije.

Vidi takođe: **Zabelos i drugi protiv Grčke**, Presuda, od 17. maja 2018.

Dikaïou i drugi protiv Grčke16. jul 2020.³

U ovom slučaju radilo se o uslovima boravka u pritvoru, odnosno zatvoru šest žena koje su bile ili HIV pozitivne ili obolele od side; nalazile su se u zatvoru u Tebi i tamo su ili čekale na izricanje presude ili su izdržavale kaznu po presudi koja im je već bila izrečena. Podnositeljke predstavke su se, pre svega, pritužile na nedostatak zdravstvene nege koja bi bila prilagođena njihovom zdravstvenom stanju. Takođe su tvrdile da su žrtve diskriminacije zbog HIV/side jer su smeštene zajedno u istu kolektivnu ćeliju, što je predstavljalo njihovu „getoizaciju“ i „stigmatizaciju“. Naposljetku, pritužile su se da nisu imale na raspolaganju delotvoran pravni lek pomoću koga bi mogle da se požale zbog uslova u pritvoru, odnosno zatvoru.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) **sagledan zasebno ili zajedno sa članom 14.** (Zabrana diskriminacije). ESLJP je, pre svega, ustanovio da su opšti uslovi boravka podnositeljki predstavke u zatvoru bili zadovoljavajući. Takođe je zaključio da je njihov zajednički smeštaj u istu kolektivnu ćeliju težio legitimnom cilju (razlozi efikasnosti za postupanje prema određenoj grupi i lakše upravljanje zatvorskim poslovima) i nije uočio nikakvu nameru Uprave da sprovede njihovu segregaciju. ESLJP je osim toga konstatovao da vlasti nisu izneverile svoju obavezu da podnositeljka predstavke pruže lekarsku pomoć u skladu sa njihovim zdravstvenim potrebama. Međutim, ESLJP je utvrdio da jeste **bio prekršen član 13.** Konvencije (Pravo na delotvoran pravni lek) **sagledan zajedno sa članom 3.** Konvencije budući da grčko unutrašnje pravo nije pružalo delotvoran pravni lek ni u preventivnom ni u kompenzatornom smislu kako bi podnositeljke predstavke mogle da se požale na uslove u kojima su boravile. Konačno, ESLJP je pritužbu podnositeljki predstavke da se prema zatvorenicama koje čekaju izricanje konačne presude postupa drugačije nego prema zatvorenicama koje su već na izdržavanju kazne proglasio **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu pošto je ustanovio da u grčkim propisima kojima se uređuje pitanje puštanja na slobodu iz zdravstvenih razloga nema nikakve razlike u postupanju prema zatvorenicama koje su se nalazile na izdržavanju kazne i pritvorenicama koje su čekale da im kazna bude izrečena.

Postupanje prema invalidima lišenim slobode

Price protiv Ujedinjenog Kraljevstva

10. jul 2001.

Podnositeljka predstavke, koja je usled dejstva talidomida rođena sa sva četiri skraćena i deformisana uda, a pored toga pati i od bolesti bubrega, bila je osuđena na boravak u zatvoru zbog uvrede suda tokom jednog parničnog postupka. Jednu noć je provela u policijskoj ćeliji, gde je morala da spava u svojim invalidskim kolicima zato što postelja nije bila prilagođena za invalida i gde se sve vreme žalila da joj je hladno. Potom je provela dva dana u normalnom zatvoru, gde je zavisila od pomoći čuvara zatvora, muškaraca, kada je trebalo da koristi toalet.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito ustanovio da je zatočenje osobe sa teškim invaliditetom u uslovima u kojima joj je bilo opasno hladno, gde je postojao rizik od toga da stekne dekubitalne rane jer joj je postelja bila previše tvrda i previše visoka, gde nije bila u mogućnosti da ode u toalet ili da održava higijenu bez najvećih mogućih teškoća predstavljalo ponižavajuće postupanje koje je u suprotnosti sa članom 3. Konvencije.

Vincent protiv Francuske

24. oktobar 2006.

Podnosilac predstavke se nalazio na izdržavanju desetogodišnje kazne zatvora koja mu je izrečena 2005. godine. On je paraplegičar od jedne nesreće koja mu se dogodila 1989. godine i u najvećoj meri je samostalan, ali ne može da se kreće bez invalidskih kolica. Pritužio

³ Ova presuda će postati pravnosnažna pod okolnostima utvrđenim u članu 44. stav 2. (pravnosnažne presude) [Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda](#).

se, pre svega, zbog toga što uslovi u kojima je boravio u različitim zatvorima nisu bili prilagođeni njegovom invaliditetu.

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju bio **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja) zbog toga što podnosilac predstavke nije kao paraplegičar mogao samostalno da se kreće po zatvoru u Frenu, koji je bio naročito nepodesan za smeštaj lica sa fizičkim hendikepom koja su vezana za invalidska kolica. ESLJP je **ostatak predstavke proglasio neprihvatljivim** (kao očigledno neosnovan).

Hüseyin Yıldırım protiv Turske

3. maj 2007.

Podnosilac predstavke, koji je težak invalid, tvrdio je da su okolnosti u kojima je zatočen i uslovi u kojima je premeštan u različitim prilikama za vreme sudskog procesa predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju bio **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da je vreme koje je podnosilac predstavke proveo u pritvoru podrilo njegovo dostojanstvo i da mu je to svakako prouzrokovalo i fizički i psihički bol koji su prevazišli nivo patnje koja je neminovno povezana sa lišenjem slobode i lečenjem. ESLJP je naročito istakao da je prilikom premeštaja iz jednog iz drugi zatvor kada su se zbivali ti događaji koji su predstavljali ponižavajuće postupanje, odgovornost za podnosioca predstavke poverena žandarmima koji svakako nisu bili kvalifikovani da predvide zdravstvene rizike vezane za transport invalida. Osim toga, iako su najviše medicinske vlasti, uključujući sudskomedicinske veštace, kategorički preporučile da podnosilac predstavke bude prevremeno pušten na slobodu naglašavajući trajnu prirodu njegove bolesti i nepodesnost zatvorskih uslova za boravak lica u njegovom zdravstvenom stanju, on je i dalje ostao zatočen.

Z. H. protiv Mađarske (br. 28973/11)

8. novembar 2011.

Podnosilac predstavke, koji je gluvonem i nije u stanju da koristi znakovni jezik niti ume da čita i piše, a ima i teškoće sa učenjem, pritužio se prvenstveno zbog toga što je njegov pritvor u trajanju od gotovo tri meseca predstavljao nečovečno i ponižavajuće postupanje.

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju **bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Uprkos hvale vrednim, ali zakasnelim naporima vlasti da se na neki način nose sa situacijom u kojoj se nalazio podnosilac predstavke, njegovo držanje u pritvoru tokom koga potrebne mere nisu preduzete u razumnom roku prouzrokovalo je situaciju koja je predstavljala nečovečno i ponižavajuće postupanje.

U ovom slučaju ESLJP je takođe ustanovio da je **povređen član 5. stav 2.** Konvencije (Pravo na slobodu i bezbednost). S obzirom na višestruki invaliditet podnosioca predstavke Sud nikako nije bio uveren da je on mogao da se smatra licem koje je došlo do svih informacija koje bi mu omogućile da ospori odluku o svom pritvoru. Osim toga, ESLJP je konstatovao da je za žaljenje to što vlasti nisu u odgovor na njegovo stanje preduzele nijedan stvarno „razuman korak“ – što je pojam sasvim nalik na pojam „razumnog prilagođavanja“ koji figurira u članovima 2, 13. i 14. [Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom](#) – tako što bi mu, pre svega, obezbedile pomoć advokata ili nekog drugog podobnog lica.

Arutyunyan protiv Rusije

10. januar 2012.

Podnosilac predstavke je čovek vezan za invalidska kolica i opterećen mnogobrojnim zdravstvenim problemima, uključujući transplantirani bubreg koji je počeo da otkazuje, veoma loš vid, dijabetes i patološku debljinu. Njegova ćelija se nalazila na četvrtom spratu zgrade bez lifta; medicinska i administrativna jedinica bile su smeštene u prizemlju. Budući da u zgradi nije bilo lifta, podnosilac predstavke je morao redovno da koristi stepenice kako bi došao na hemodijalizu i podvrgao se ostalim neophodnim lekarskim intervencijama.

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) zato što domaće vlasti nisu postupale

prema podnosiocu predstavke na bezbedan i primeren način koji bi bio u skladu s njegovim invaliditetom i što su mu uskratile delotvoran pristup zdravstvenim objektima i istovremeno onemogućile da izliđe na svež vazduh. ESLJP je naročito zapazio da je tokom gotovo 15 meseci podnosilac predstavke, koji je bio invalid i koji se kretao samo pomoću invalidskih kolica, bio primoran da barem četiri puta nedeljno prelazi stepenicama četiri sprata do prostorije u kojoj je nad njim primenjivana dugačka, komplikovana i zamorna medicinska procedura koja je bila presudno značajna za njegovo zdravlje. Takav napor je nesumnjivo izazivao kod njega nepotreban bol i izlagao ga nerazumnom riziku od daljeg pogoršanja njegovog zdravstvenog stanja. Zato nije bilo nimalo iznenađujuće što je odbio da silazi niz stepenice kako bi izašao na rekreaciju pa je tako bio primoran da 24 sata dnevno ostaje u četiri zida u pritvorskom centru. U suštini, zbog teških frustracija i stresa kojima je bio izložen, podnosilac predstavke je u nekoliko navrata odbio čak da napusti ćeliju kako bi otišao na hemodijalizu od koje mu je zavisio život.

D. G. protiv Poljske (br. 45705/07)

12. februar 2013.

Podnosilac predstavke, paraplegičar vezan za invalidska kolica i opterećen nizom drugih zdravstvenih problema, pritužio se da su zdravstvena nega koja mu je pružana tokom pritvora i uslovi njegovog pritvora bili inkompatibilni s njegovim zdravstvenim potrebama. Naročito je istakao da zatvor u kome je boravio nije prilagođen za korišćenje invalidskih kolica zbog čega je imao problema da ode do toaleta, kao i da nije dobijao dovoljnu količinu uložaka za inkontinenciju.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) zbog materijalnih uslova pritvora podnosioca predstavke koji nisu bili prilagođeni njegovim posebnim potrebama.

Vidi takođe: **Grimailovs protiv Letonije**, Presuda, od 25. juna 2013.

Zarzycki protiv Poljske

6. mart 2013.

Podnosilac predstavke je invalid; amputirane su mu obe podlaktice. Pritužio se da je njegov pritvor u trajanju od tri godine i četiri meseca bez odgovarajuće medicinske pomoći prilagođene njegovim posebnim potrebama i bez nadoknade troškova za savršenije biomehaničke proteze bio ponižavajući. Tvrdio je da je zbog toga bio primoran da se osloni na druge pritvorenike koji su mu pomagali da se obuče, održava higijenu i obavi druge svakodnevne potrebe.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito ukazao na proaktivni stav zatvorske uprave prema podnosiocu predstavke (omogućeno mu je da koristi osnovni tip mehaničkih proteza potpuno besplatno, a bilo mu je ponuđeno i da mu se refundira jedan manji deo troškova za biomehaničke proteze). Prema tome, vlasti su podnosiocu predstavke pružale redovnu i adekvatnu pomoć za njegove posebne potrebe. Osim toga, nije bilo dokaza ni o kakvom incidentu niti o nameri da se on ponizi ili obezvredi. Sa svih tih razloga, iako je sigurno da je zatvorenik kome su amputirane obe podlaktice još ranjiviji na teškoće zatočenja, postupanje prema ovom podnosiocu predstavke nije doseglo prag težine koji je potreban da bi se otvorilo pitanje ponižavajućeg postupanja koje bi se kosilo sa članom 3. Konvencije.

Helhal protiv Francuske

19. februar 2015.

Podnosilac predstavke, paraplegičar s nepokretnim donjim ekstremitetima i urinarnom i fekalnom inkontinencijom, pritužio se da je s obzirom na težak invaliditet njegov dalji boravak u pritvoru predstavljao nečovečno i ponižavajuće postupanje.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Naročito je ustanovio da, iako samo po sebi dalje zadržavanje u zatvoru podnosioca predstavke nije predstavljalo nečovečno ili ponižavajuće postupanje u svetlu njegovog invaliditeta, neadekvatnost programa fizičke rehabilitacije koji mu je pružen i činjenica da zatvorske prostorije nisu bile prilagođene njegovom invaliditetu uzrokuju povredu člana 3. Konvencije. ESLJP je takođe istakao da to što

je usled nepostojanja tuševa prilagođenih licima sa smanjenom pokretljivošću podnosiocu predstavke pomoć u održavanju lične higijene pružao jedan drugi zatvorenik koji je boravio u istoj ćeliji nije bilo dovoljno da bi Država ispunila obavezu koju ima u pogledu njegovog zdravlja i bezbednosti.

Topekhin protiv Rusije

10. maj 2016.

Podnosilac predstavke, koji se nalazio u pritvoru do početka suđenja a bolovao je od teškog oštećenja kičme, paraplegije i urinarne i fekalne inkontinencije, pritužio se, između ostalog, na uslove boravka u pritvoru i uslove premeštaja u kazneno-popravnu koloniju.

ESLJP je ustanovio da je **povređen član 3.** Konvencije pošto je utvrdio da su uslovi u kojima je boravio ovaj podnosilac predstavke u centru za boravak pritvorenika koji čekaju suđenje predstavljali nečovečno i ponižavajuće postupanje. ESLJP je naročito istakao da je podnosioca predstavke to što je neminovno zavisio od ostalih osuđenika i morao da traži njihovu pomoć kako bi održavao najintimniju higijenu dovelo u izuzetno neugodan položaj i negativno se odrazilo na njegovo emocionalno blagostanje ugrožavajući njegovu komunikaciju sa ostalim pritvorenicima koji su i nevoljno morali da obavljaju te neprijatne poslove. Ti uslovi su bili dodatno pogoršani činjenicom da mu nije bila obezbeđena bolnička postelja niti druga neophodna oprema, kao što je poseban antidekubitalni dušek, koji bi mu pružio bar minimalni komfor. ESLJP je takođe stao na stanovište da je član 3. u ovom slučaju bio prekršen i uslovima transfera podnosioca predstavke ustanovivši da je kumulativno dejstvo uslova transfera i dužine putovanja bilo dovoljno ozbiljno da se okvalifikuje kao nečovečno i ponižavajuće postupanje. Međutim, ESLJP je takođe stao na stanovište da **član 3. Konvencije nije bio povređen** kada je reč o kvalitetu lekarske nege koja je podnosiocu predstavke pružena dok je boravio u pritvoru.

Postupanje sa starijim i obolelim zatvorenicima

Papon protiv Francuske

7. jun 2001. (Odluka o prihvatljivosti)

Podnosilac predstavke, koji je izdržavao kaznu zatvora zbog toga što je pomagao i odobravao zločine protiv čovečnosti, imao je 90 godina u trenutku kada je podneo predstavku ESLJP. On je naveo da je držanje čoveka njegovih godina u zatvoru suprotno članu 3. Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), kao i da uslovi boravka u kaznenoj ustanovi u kojoj je on boravio nisu primereni njegovoj izuzetno dubokoj starosti i zdravstvenom stanju.

ESLJP je ovu predstavku proglasio **neprihvatljivom** (kao očigledno neosnovanu). ESLJP nije isključio mogućnost da pod određenim uslovima zatočenje starijeg čoveka tokom veoma dugog perioda može otvoriti pitanje po članu 3. Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja), ali je naglasio da se u tom smislu mora obratiti pažnja na konkretne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. ESLJP je takođe istakao da nijedna visoka strana ugovornica Konvencije nije odredila gornju granicu za nečije lišenje slobode. U ovom konkretnom slučaju ESLJP je stao na stanovište da s obzirom na opšte zdravstveno stanje podnosioca predstavke i uslove zatvora u kojima je boravio, postupanje prema njemu nije doseglo onaj nivo težine koji je potreban da bi se otvorilo pitanje povrede člana 3. Konvencije. Iako je imao određene srčane probleme, njegovo ukupno zdravstveno stanje je u izveštaju veštaka opisano kao „dobro“.

Vidi takođe: **Priebke protiv Italije**, Odluka o prihvatljivosti, od 5. aprila 2001; **Sawoniuk protiv Ujedinjenog Kraljevstva**, Odluka o prihvatljivosti, od 29. maja 2001.

Farbtuhs protiv Letonije

2. decembar 2004.

Podnosilac predstavke, koji je u septembru 2009. proglašen krivim za zločine protiv čovečnosti i genocid zbog uloge koju je imao u deportaciji i smrti desetina letonskih državljana u periodu staljinističke represije tokom 1940. i 1941. godine, pritužio se da je s obzirom na njegovu starost i opštu slabost, kao i na nemogućnost letonskih zatvora da izađu u susret

njegovim posebnim potrebama, njegov dalji boravak u zatvoru predstavljao postupanje koje se kosilo sa članom 3. Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Domaći sudovi su 2002. godine konačno oslobodili podnosioca predstavke obaveze da nastavi izdržavanje kazne u zatvoru pošto su, između ostalog, ustanovili da je on za vreme boravka u zatvoru oboleo od još dva oboljenja i da se njegovo opšte zdravstveno stanje pogoršalo. Podnosilac predstavke je sutradan oslobođen.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju bio **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja). Podnosilac predstavke je imao 84 godine kada je poslat u zatvor, bio je paraplegičar i toliko težak invalid da gotovo nijedan svakodnevni zadatak nije mogao da obavi bez tuđe pomoći. Osim toga, kada je lišen slobode, on je već bolovao od nekoliko teških oboljenja, od kojih je većina bila hronična i neizlečiva. ESLJP je smatrao da su nacionalne vlasti kada su odlučivale da liše slobode takvu osobu, morale posebno da vode računa da uslovi njegovog boravka u zatvoru budu u skladu sa posebnim potrebama koje proističu iz njegove fizičke nemoći. Imajući u vidu okolnosti ovog konkretnog slučaja i s obzirom na godine, krhkost zdravlja i opštu slabost podnosioca predstavke ESLJP je ustanovio da njegov dalji boravak u zatvoru nikako nije bio primeren. Situacija u koju je bio doveden morala mu je pobuditi osećanje krajnje zebnje i inferiornosti i poniženosti takvog intenziteta da je to predstavljalo ponižavajuće postupanje u smislu člana 3. Konvencije. Time što je više od godinu dana odlagano njegovo puštanje na slobodu uprkos činjenici da je upravnik zatvora podneo zvanični zahtev za njegov otpust iz zatvora i taj zahtev potkrepio medicinskim dokazima, letonske vlasti su prema podnosiocu predstavke postupale na način koji se kosio sa odredbama člana 3. Konvencije.

Contrada (br. 2) protiv Italije

11. februar 2014.

Podnosiocu predstavke bile su skoro 83 godine kada se pritužio zbog toga što su vlasti uprkos njegovom uzrastu i zdravstvenom stanju u više navrata odbile sve njegove zahteve da se obustavi izvršenje kazne zatvora na koju je osuđen i da se ta kazna preinači u kućni pritvor; u predstavci je naveo da su ga vlasti time izložile nečovečnom i ponižavajućem postupanju.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). ESLJP je naročito istakao da nema nikakve sumnje u to da podnosilac predstavke boluje od nekoliko teških i složenih zdravstvenih poremećaja, kao i da su nadležnim organima tokom postupka predloženi svi medicinski izveštaji i potvrde iz kojih se jasno i nedvosmisleno moglo zaključiti da je njegovo zdravstveno stanje inkompatibilno sa zatvorskim režimom kome je podvrgnut. Osim toga, ESLJP je konstatovao da se zahtevu podnosioca predstavke da bude smešten u kućni pritvor izašlo u susret tek 2008. godine, gotovo devet meseci nakon što je prvi put podneo takav zahtev. U svetlu svih medicinskih potvrda koje su bile predložene vlastima, kao i vremena koje je proteklo do njegovog konačnog smeštaja u kućni pritvor i obrazloženja koje je navedeno kada su donošene odluke o odbijanju njegovih zahteva, ESLJP je ustanovio da je dalji boravak u zatvoru podnosioca predstavke inkompatibilan sa zabranom nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja prema članu 3. Konvencije.

Postupanje prema duševno obolelim zatvorenicima

Kudła protiv Poljske

26. oktobar 2000. (Veliko veće)

Podnosilac predstavke, koji je bolovao od hronične depresije i dva puta je pokušao da izvrši samoubistvo, pritužio se, pre svega, da mu nije obezbeđen adekvatan psihijatrijski tretman u pritvoru, odnosno zatvoru.

ESLJP je ustanovio da se pokušaji samoubistva ne mogu povezati ni sa kakvim konkretnim propustom vlasti i konstatovao je da su podnosioca predstavke pregledali lekari specijalisti i da mu je često pružana psihijatrijska pomoć. Iako Sud na taj način **nije ustanovio da je povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja), on je ipak naglasio da je saglasno toj odredbi država dužna da osigura da uslovi boravka u zatvorskoj ustanovi ne izlože zatvorenika teškoćama koje bi po intenzitetu

premašivale onaj neizbežan nivo patnje inherentan lišenju slobode, kao i da njegovo zdravlje i dobrobit moraju biti na odgovarajući način zaštićeni tako što će mu se pružiti neophodna medicinska pomoć.

Gennadiy Naumenko protiv Ukrajine

10. februar 2004.

Podnosilac predstavke bio je 1996. godine osuđen na smrt. U junu 2000. kazna mu je zamenjena kaznom doživotnog zatvora, koju trenutno izdržava. U svojoj predstavi on je, pre svega, naveo da je tokom boravka u zatvoru od 1996. do 2001. godine bio izložen nečovečnom i ponižavajućem postupanju, posebno onda kada su ga nepropisno prisiljavali da uzima lekove.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja). Koliko god bila neprijatna, lekarska terapija se ne može, u načelu, smatrati nečim što se kosi sa članom 3. Konvencije ako je uverljivo dokazano da je ona neophodna. Na osnovu iskaza svedoka, zdravstvenog kartona i izjava samog podnosioca predstavke jasno je da je on bolovao od teških mentalnih poremećaja i da je dva puta pokušao da sebi oduzme život. Terapija mu je propisana da bi se ublažili ti simptomi. S tim u vezi ESLJP je konstatovao da je za duboko žaljenje to što se u zdravstvenom kartonu podnosioca predstavke mogu naći samo opšte konstatacije na osnovu kojih nije moguće precizno utvrditi da li je on pristao na takvo lečenje. Međutim, ESLJP je utvrdio da podnosilac predstavke nije predočio dovoljno detaljne i verodostojne dokaze za tvrdnju da su vlasti postupale nepropisno kada su ga primorale da uzima lekove. U ovom konkretnom slučaju ESLJP nije imao pred sobom dovoljno dokaza na osnovu kojih bi mogao van razumne sumnje utvrditi da je podnosilac predstavke bio primoran da uzme lekove na način koji je bio u suprotnosti sa članom 3. Konvencije.

Rivière protiv Francuske

11. jul 2006.

Podnosilac predstavke se pritužio zbog toga što i dalje boravi u zatvoru uprkos teškim psihijatrijskim problemima – dijagnosticiran mu je psihijatrijski poremećaj koji obuhvata samoubilačke tendencije i eksperti su izrazili zabrinutost zbog određenih aspekata njegovog ponašanja, posebno kompulzivne potrebe da se podvrgava davljenju – za šta je bilo neophodno lečenje van zatvora.

ESLJP je stao na stanovište da je dalji boravak u zatvoru podnosioca predstavke bez odgovarajućeg lekarskog nadzora predstavljao nečovečno i ponižavajuće postupanje **kojim se krši član 3.** Konvencije. ESLJP je naročito istakao da se zatvorenicima obolelim od teških mentalnih poremećaja koji ispoljavaju izražene samoubilačke tendencije moraju obezbediti posebne mere koje će biti primerene njihovom zdravstvenom stanju bez obzira na težinu krivičnog dela zbog koga su osuđeni.

Novak protiv Hrvatske

14. jun 2007.

Podnosilac predstavke se, pre svega, pritužio na to da mu dok je boravio u pritvoru, nije bila pružena odgovarajuća lekarska nega za psihijatrijsko stanje u kome se nalazio – posttraumatski stresni poremećaj.

ESLJP je stao na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto, pre svega, podnosilac predstavke nije predočio nikakvu dokumentaciju kojom bi dokazao da su uslovi u pritvoru bili takvi da mu je usled njih pogoršano opšte mentalno stanje.

Dybeku protiv Albanije

18. decembar 2007.

Podnosilac predstavke je bolovao od hronične paranoidne šizofrenije zbog koje je lečen u raznim psihijatrijskim bolnicama nekoliko godina pre nego što je 2003. osuđen na kaznu doživotnog zatvora zbog ubistva i ilegalnog posedovanja eksploziva. Smešten je u običan zatvor, gde je delio ćeliju s drugim zatvorenicima koji su bili dobrog zdravstvenog stanja i gde je tretiran kao običan zatvorenik. Njegov otac i advokat pritužili su se vlastima da mu

zatvorska uprava nije propisala adekvatno lečenje i da je usled toga pogoršano njegovo zdravstveno stanje. Njihove pritužbe su odbačene (pred domaćim sudovima).

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju bio **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana ponižavajućeg postupanja) pošto je, pre svega, ustanovio da je priroda psihološkog stanja ovog podnosioca predstavke bila takva da je on postao još ranjiviji od prosečnog zatvorenika i da je sam boravak u zatvoru morao dodatno pogoršati njegovo osećanje zebnje, straha i duševnog bola. Činjenica da je Albanska vlada priznala da je podnosilac predstavke tretiran kao svi ostali zatvorenici bez obzira na njegovo posebno zdravstveno stanje takođe je svedočila o propustu vlasti da ispune preporuke Saveta Evrope o postupanju sa zatvorenicima koji boluju od duševnih oboljenja.

Osim toga, saglasno **članu 46.** Konvencije (obaveznost i izvršenje presuda) ESLJP je pozvao Albaniju da hitno preduzme sve neophodne mere kako bi obezbedila adekvatne uslove boravka u pritvoru i zatvoru, i naročito adekvatan medicinski tretman zatvorenicima kojima je zbog njihovog zdravstvenog stanja potrebno obezbediti posebno staranje.

Renolde protiv Francuske

16. oktobar 2008.

U ovom slučaju radilo se o bratu podnosioca predstavke koji je bolovao od akutnih psihotičnih poremećaja, čija je posledica moglo da bude samopovređivanje, kome je po kazni određen pritvor od 45 dana u disciplinskoj ćeliji u kojoj je on potom izvršio samoubistvo.

Uprkos tome što je brat podnosioca predstavke ranije pokušao da se ubije i što mu je postavljena dijagnoza psihičkog stanja, uopšte se nije razgovaralo o tome da li on treba da bude smešten u psihijatrijsku bolnicu. Osim toga, značajnu ulogu u njegovom samoubistvu imalo je to što nije bilo nikakvog nadzora nad njegovim dnevnim uzimanjem lekova. U takvim okolnostima ovog slučaja ESLJP je ustanovio da vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obavezu i nisu zaštitile pravo na život brata podnosioca predstavke, čime su **prekršile član 2.** Konvencije (Pravo na život). Osim toga, ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja) zbog toga što je bratu podnosioca predstavke izrečena stroga disciplinska kazna koja je lako mogla da skrši njegov fizički i moralni otpor. On je u to vreme patio od anksioznosti i duboke uznemirenosti. Zaista, osam dana pre smrti njegovo stanje je do te mere zabrinulo njegovu pravnu zastupnicu da je odmah zatražila od istražnog sudije da naloži da se izvrši psihijatrijsko veštačenje kako bi se utvrdilo da li je on uopšte sposoban da bude u pritvoru u kaznenoj ćeliji. Prema tome, kazna koja je bila izrečena bratu podnosioca predstavke nije bila u skladu sa standardom postupanja prema mentalno obolelim licima, te je stoga predstavljala nečovečno i ponižavajuće postupanje i kažnjavanje.

Slawomir Musiał protiv Poljske

20. januar 2009.

Podnosilac predstavke, koji od ranog detinjstva ima epilepsiju, a u skorije vreme mu je pored nekoliko drugih teških mentalnih poremećaja dijagnosticirana šizofrenija, naročito se pritužio da je lekarska nega koja mu je pružena dok je boravio u pritvoru bila neadekvatna.

ESLJP je ustanovio da uslovi u kojima je podnosilac predstavke bio u pritvoru nisu bili primereni ni za redovne zatvorenike, a kamoli za čoveka sa istorijom duševnih poremećaja kome je bila potrebna specijalistička terapija. Naročito time što podnosiocu predstavke tokom najvećeg dela vremena koje je on proveo u pritvoru nisu obezbedile smeštaj u odgovarajućoj psihijatrijskoj bolnici ili pritvorskoj jedinici u kojoj postoji specijalizovano psihijatrijsko odeljenje vlasti su nepotrebno izložile riziku njegovo zdravlje, a to mu je moralo prouzrokovati stres i anksioznost. Osim toga, vlasti su ignorisale i preporuke Komiteta ministara Saveta Evrope⁴ za postupanje prema zatvorenicima obolelim od teških duševnih poremećaja. U celini uzev, neadekvatna lekarska nega i neprimereni uslovi u kojima je držan podnosilac predstavke očigledno su imali pogubno dejstvo po njegovo zdravlje i ukupno blagostanje. Zbog prirode, dužine i težine postupanja kome je bio izložen podnosilac predstavke, ono se moralo okvalifikovati kao nečovečno i ponižavajuće, čime je **prekršen član 3.** Konvencije.

⁴. [Preporuka R\(98\)7](#) Komiteta ministara državama članicama Saveta Evrope o etičkim i organizacionim aspektima zdravstvene zaštite u zatvoru, kao i [Preporuka Rec\(2006\)2](#), od 11. januara 2006: Evropska zatvorska pravila.

Osim toga, saglasno **članu 46.** (obaveznost i izvršenje presuda), a s obzirom na težinu i strukturnu prirodu problema pretrpanosti poljskih zatvora iz koga proističu neadekvatni životni i sanitarni uslovi ESLJP je stao na stanovište da treba hitno preduzeti neophodne zakonodavne i upravne mere kako bi se obezbedili odgovarajući uslovi u pritvoru, naročito za one zatvorenike kojima je zbog njihovog zdravstvenog stanja potrebna posebna nega. Imajući na umu specifične okolnosti ovog slučaja i potrebu da se hitno okonča kršenje člana 3. Konvencije, ESLJP je dalje zaključio da je Poljska dužna da što je pre moguće obezbedi da se podnosilac predstavke premesti u specijalizovanu ustanovu koja će moći da mu pruži neophodan psihijatrijski tretman i stalni lekarski nadzor.

Kaprykowski protiv Poljske

3. februar 2009.

Podnosilac predstavke je, pre svega, tvrdio da su s obzirom na tešku epilepsiju i druge neurološke poremećaje od kojih je bolovao lekarski tretman i pomoć koja mu je pružena dok je boravio u pritvoru u pritvorskom centru u Poznanju bili neadekvatni.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3. Konvencije** (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja) ustanovivši da je dalji pritvor podnosioca predstavke bez odgovarajućeg lekarskog tretmana i pomoći predstavljao nečovečno i ponižavajuće postupanje. ESLJP je, između ostalog, konstatovao da je podnosiocu predstavke to što nije imao adekvatan lekarski tretman u pritvorskom centru u Poznanju, zbog čega je praktično bio stavljen u položaj zavisnosti i inferiornosti u odnosu na zdrave pritvorenike s kojima je delio ćeliju, podrilo dostojanstvo i nanelo veliki duševni bol, kao i anksioznost i patnju koji su po intenzitetu prevazilazili onaj nivo neizbežne patnje koji je povezan sa svakim lišenjem slobode. U tom smislu je ESLJP naročito naglasio da se ne slaže sa stavom zaposlenih u Pritvorskom centru koji su smatrali da svoju dužnost da pruže bezbednost i staranje posebno ranjivim pritvorenicima mogu obaviti tako što će druge pritvorenike koji s njima dele ćeliju zadužiti da im pružaju svakodnevnu ili, ako je neophodno, hitnu pomoć.

Raffray Taddei protiv Francuske

21. decembar 2010.

Podnositeljka predstavke, koja je bolovala od nekoliko patoloških stanja, uključujući anoreksiju i Minhauzenov sindrom (psihijatrijski poremećaj koji se karakteriše potrebom da se simulira bolest), pritužila se zbog toga što je i dalje držana u pritvoru bez odgovarajuće terapije za njene zdravstvene probleme.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3. Konvencije** (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) ustanovivši da je to što nacionalne vlasti nisu u dovoljnoj meri uzele u obzir potrebu za specijalističkom terapijom u odgovarajućoj ustanovi, kako je to nalagalo zdravstveno stanje podnositeljke predstavke, u kombinaciji s njenim premeštajima iz jednog u drugi zatvor uprkos njenoj naročitoj ranjivosti i uz dugotrajnu neizvesnost koja je usledila posle svakog njenog zahteva da joj se odloži kazna, moglo da joj izazove duševni bol koji je prevazilazio onaj neizbežan nivo patnje inherentan lišenju slobode.

M. S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 24527/08)

3. maj 2012.

Podnosilac predstavke, duševni bolesnik, žalio se, pre svega, zbog toga što je bio držan u policijskom pritvoru u vreme kada je imao akutne mentalne probleme i kada je svima bilo potpuno jasno da je on teško oboleo i da mu je hitno potrebno bolničko lečenje.

ESLJP je stao na stanovište da je u tom slučaju **bio prekršen član 3.** (Zabrana ponižavajućeg postupanja) ustanovivši da je iako se ne može govoriti o namernom policijskom nemaru, dugotrajni pritvor podnosioca predstavke bez odgovarajućeg psihijatrijskog tretmana umanjio njegovo ljudsko dostojanstvo.

Claes protiv Belgije

10. januar 2013.

U ovom slučaju radilo se o mentalno obolelom seksualnom prestupniku za koga je ustanovljeno da nije krivično odgovoran i koji je smešten u psihijatrijskom krilu standardnog zatvora, gde je bez adekvatne medicinske nege ostao više od 15 godina.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da nacionalne vlasti nisu obezbedile adekvatnu negu podnosiocu predstavke i da je on usled toga bio podvrgnut ponižavajućem postupanju. ESLJP je naročito uočio da je kontinuiran pritvor podnosioca predstavke u psihijatrijskom krilu zatvora bez odgovarajuće lekarske nege i tokom veoma dugog perioda bez ikakvih realnih izgleda da se ta situacija promeni naneo podnosiocu predstavke akutan bol i patnju koji su po intenzitetu prevazilazili onaj neizbežni nivo patnje koji izaziva lišenje slobode. Kakve god da je prepreke moglo izazvati ponašanje samog podnosioca predstavke, to nije oslobodilo Državu obaveze koju je imala prema podnosiocu predstavke zbog same činjenice da se on nalazi u položaju inferiornosti i nemoći tipične za pacijente koji su smešteni u psihijatrijske bolnice, a posebno onda kada je reč o psihijatrijskoj bolnici u zatvorskom okruženju.

U ovoj presudi ESLJP je dalje naglasio da položaj podnosioca predstavke proističe iz karakterističnog strukturnog problema: s jedne strane, podrška koja se pruža licima smeštenim na psihijatrijskim odeljenjima zatvorskih bolnica je neadekvatna, dok je, s druge strane, smeštaj takvih lica u objekte van zatvora često nemoguć ili zato što nema dovoljno bolničkih postelja u psihijatrijskim bolnicama ili zato što relevantno zakonodavstvo ne dopušta organima nadležnim za mentalno zdravlje da naredi da oni budu smešteni u objekte van zatvora.

Vidi takođe: [Lankester protiv Belgije](#), Presuda, od 9. januara 2014.

Postupanje sa zatvorenicima koji boluju od narkomanije

McGlinchey i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva

29. april 2003.

U ovom slučaju radilo se o pitanju adekvatnosti lekarske nege koju su zatvorske vlasti pružile jednoj zavisnici od heroina koja je patila usled apstinencijalne krize. Kod podnositeljke predstavke, koja je u decembru 1998. bila osuđena na četiri meseca zatvora zbog krađe, kasnije su se, dok je boravila u zatvoru, ispoljili simptomi heroinske apstinencijalne krize, usled koje je često povraćala i znatno izgubila na težini. Lečio ju je zatvorski lekar da bi, kada joj se stanje posle jedne nedelje boravka u zatvoru pogoršalo, bila primljena u bolnicu, gde je i preminula u januaru 1999. godine. Podnosioci predstavke su njena deca i majka, koji su se, pre svega, pritužili zbog toga što je ona, kako su naveli, bila podvrgnuta nečovečnom i ponižavajućem postupanju u zatvoru neposredno pre smrti.

ESLJP je na osnovu dokaza koji su mu predloženi, a naročito na osnovu medicinske dokumentacije, zaključio da su neosnovani navodi podnosilaca predstavke o tome da zatvorske vlasti nisu njihovoj srodnici pružile neophodnu lekarsku pomoć za heroinsku apstinencijalnu krizu u kojoj se našla i da su je zatvorile u čeliju želeći da je na taj način kazne. Međutim, kada je reč o pritužbi da nije učinjeno dovoljno ili da nije dovoljno brzo učinjeno dovoljno da se pomogne srodnicima podnosilaca predstavke u njoj apstinencijalnoj krizi, ESLJP je ustanovio da je, iako se čini da je njeno stanje redovno nadzirano od 7. do 12. decembra 1998. godine, ona upravo u tom periodu neprestano povraćala i izgubila znatno na težini. Uprkos izvesnim znacima poboljšanja njenog zdravstvenog stanja koji su nastupili u narednih nekoliko dana, ESLJP je na osnovu dokaza koji su mu predloženi zaključio da je do 14. decembra 1998. srodnica podnosilaca predstavke izgubila znatno na težini i da je dehidrirala. Pored toga što joj je to izazvalo duševni bol i patnju, to je predstavljalo i veoma ozbiljan rizik po njeno zdravlje. ESLJP je ustanovio da zatvorske vlasti nisu ispunile svoju obavezu da joj obezbede potrebnu lekarsku negu, čime su **prekršile član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja).

Marro i drugi protiv Italije

8. april 2014. (Odluka o prihvatljivosti)

Podnosioci predstavke su srodnici jednog narkomana koji je preminuo u zatvoru usled predoziranja. Pozivajući se na član 2. Konvencije (Pravo na život) oni su optužili italijanske vlasti da nisu sprečile njihovog srodnika da nabavi supstance koje su ga odvele u smrt.

ESLJP je ovu predstavku proglasio **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu pošto je ustanovio da je srodnik podnosilaca predstavke, iako je držan u zatvoru, mogao da nabavi i

iskoristi lekove, što samo po sebi ne znači da italijanska država snosi odgovornost za smrt o kojoj je reč. ESLJP je predstavku počeo razmatrati tako što je naglasio da države imaju obavezu da osiguraju da se na odgovarajući način obezbede zdravlje i blagostanje svih zatvorenika. U slučaju ovih podnosilaca predstavke radilo se, još konkretnije, o obavezi da se pruži opšta zaštita jednoj ranjivoj grupi ljudi – narkomanima. Međutim, ESLJP je takođe naglasio da ne može smatrati da je samo puka činjenica da je jedan zatvorenik mogao da nabavi drogu potvrđivala navode o tome da je Država tu obavezu prekršila. U ovom konkretnom slučaju ESLJP je, pre svega, konstatovao da podnosioci predstavke nisu tvrdili da su vlasti znale za informacije koje su ih mogle podstaći da poveruju da se njihov srodnik nalazi u naročito teškom položaju u poređenju sa bilo kojim drugim zatvorenikom koji boluje od narkomanije. Osim toga, nije bilo moguće identifikovati nijedan propust zatvorskog osoblja. Zaista, osoblje je preduzimalo mnogobrojne mere (pretresi, pregledi paketa itd.) da bi sprečilo ulazak droge u zatvor.

Wenner protiv Nemačke

1. septembar 2016.

U ovom slučaju radilo se o pritužbi jednog dugogodišnjeg heroinskog zavisnika da mu je u zatvoru uskraćena supstituciona terapija.

Iako u ovom slučaju ESLJP nije trebalo da odlučuje o tome da li je podnosiocu predstavke zaista bila potrebna supstituciona terapija, njegov zadatak je bio da ustanovi da li su nemačke vlasti na odgovarajući način procenile zdravstveno stanje podnosioca predstavke i prilagodile mu metod lečenja. U slučaju ovog podnosioca predstavke ESLJP je stao na stanovište da je **prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je zaključio da su vlasti uprkos obavezi koju su u tom smislu imale propustile da uz pomoć nezavisnih i specijalizovanih medicinskih eksperata ispitaju pozadinu promene medicinskog tretmana podnosioca predstavke i odluče koja se terapija može smatrati primerenom.

Patsaki i drugi protiv Grčke

7. februar 2019.

U ovom slučaju radilo se o smrti jednog narkomana u zatvoru. Podnosioci predstavke, osam članova porodice preminulog (njegova supruga, kćerka, majka, otac i četvorica braće), tvrdili su da grčka država nije ispunila svoju pozitivnu obavezu da zaštiti život njihovog srodnika u zatvoru.

ESLJP je stao na stanovište da je deo predstavke koji su podneli otac i dva brata preminulog **neprihvatljiv** jer oni nisu uputili zvaničnu žalbu (samo su pokrenuli postupak za odštetu protiv Države prema jednom članu Uvodnog zakona za Građanski zakonik; ESLJP je smatrao da taj postupak nikako neće uroditi plodom i da je stoga sam po sebi nedelotvoran). Kada je reč o meritumu pritužbe, ESLJP je konstatovao da je **povređen procesni aspekt člana 2.** Konvencije (Pravo na život). U tom smislu ESLJP je, pre svega, presudio da je dužina sudske istrage (četiri godine i osam meseci) bila tolika da je premašen svaki zahtev da se hitno i sa dužnom pažnjom sprovede delotvorna istraga. Osim toga, ESLJP je zaključio da vlasti nisu ni pomno ispitale slučaj preminulog lica, niti su delotvorno istražile okolnosti njegove smrti. Naposletku, ESLJP je zaključio da u datom slučaju **nije bio povređen član 2.** Konvencije u njegovom materijalnom aspektu pošto je ustanovio da okolnosti smrti očigledno ne upućuju ni na kakvu odgovornost Države.

Ishrana u pritvoru

Mojsejevs protiv Letonije

15. jun 2006.

Podnosilac predstavke, koji se nalazio u pritvoru do početka suđenja, tvrdio je da je podvrgnut nečovečnom i ponižavajućem postupanju jer mu je onim danima kada ga transportuju iz zatvora do regionalnog suda da bi prisustvovao ročištu u postupku koji se protiv njega vodi uskraćena hrana.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **povređen član 3.** Konvencije

(Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) zbog toga što obroci koje podnosilac predstavke dobija u pritvoru nisu dovoljni i ustanovio je da je patnja koju zbog toga oseća podnosilac predstavke predstavljala ponižavajuće postupanje. Letonska vlada nije negirala navode podnosioca predstavke o tome da onih dana kada ga odvoze na suđenje on ne dobija normalan ručak nego samo komad hleba, jedan luk i parče ribe sa roštilja ili jednu čuftu. ESLJP je smatrao da je takav obrok očigledno nedovoljan da zadovolji funkcionalne telesne potrebe pritvorenika, naročito ako se ima u vidu da mu učestvovanje u ročištima, po definiciji, izaziva veliku psihološku napetost. ESLJP je naročito istakao da su, nakon što se podnosilac predstavke pritužio na ishranu, i on i drugi pritvorenici počeli da dobijaju više hrane onih dana kada borave u prostorijama regionalnog suda; prema tome, vlasti su shvatile da su obroci koje su dotad delile pritvorenima bili nedovoljni. ESLJP je dalje konstatovao da letonska vlada nije ni na koji način pobila tvrdnju podnosioca predstavke da se često događalo da po povratku iz zatvora uveče dobije samo jednu kiflu umesto kompletne večere. Zato je ESLJP zaključio da je barem pre kraja 2000. godine podnosilac predstavke redovno trpeo glad onih dana kada je odlazio na suđenje.

Ebedin Abi protiv Turske

13. mart 2018.

Podnosilac predstavke, koji boluje od dijabetesa tipa 2 (što znači da ima nenormalno visoke vrednosti glukoze u krvi) i od koronarne arterijske bolesti, pritužio se na hranu koju je dobijao tokom boravka u pritvoru i naročito na to što nije dobijao obroke koji bi bili usklađeni sa dijetom koju su mu lekari prepisali i da se usled toga se njegovo zdravstveno stanje pogoršalo.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) pošto je ustanovio da turske vlasti nisu preduzele neophodne mere radi zaštite zdravlja i blagostanja podnosioca predstavke i nisu se postarale da uslovi njegovog boravka u pritvoru budu primereni i da se poštuje njegovo ljudsko dostojanstvo. Kada je reč o navodnom pogoršanju zdravstvenog stanja podnosioca predstavke, ESLJP je konstatovao da je podnosilac predstavke iskoristio sva raspoloživa pravna sredstva kako bi se pred nacionalnim vlastima pritužio zbog toga što su obroci koje je dobijao neprilagođeni njegovoj bolesničkoj dijeti tako da je pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja bilo navodno povezano sa hranom koju je unosio. Osim toga, s obzirom na činjenicu da pritvorenici nisu bili u mogućnosti da dobiju lekarsku pomoć kad god su smatrali da im je ona potrebna niti su mogli da je dobiju u bolnici po sopstvenom izboru, ESLJP je zaključio da su domaće vlasti bile dužne da organizuju dolazak specijaliste koji bi proučio standardni meni koji zatvor nudi i uputio podnosioca predstavke na lekarske preglede u vezi sa svim njegovim pritužbama na hranu. U stvarnosti, međutim, vlasti nisu nastojale da ustanove da li je hrana koja je servirana podnosiocu predstavke bila primerena njegovom zdravstvenom stanju i da li je to što se nisu poštovala dijetološka pravila negativno uticalo na zdravlje podnosioca predstavke.

Pasivno pušenje u pritvoru

Florea protiv Rumunije

14. septembar 2010.

Podnosilac predstavke, koji inače boluje od hroničnog hepatitisa i arterijske hipertenzije, pritvoren je 2002. godine. Oko devet meseci on je delio ćeliju s drugim zatvorenima: u toj ćeliji u kojoj se nalazilo 35 postelja bilo je smešteno između 110 i 120 zatvorenika. Po rečima podnosioca predstavke, 90% zatvorenika su bili pušači. On se naročito pritužio na pretrpanost i loše higijenske uslove, kao i na to što je bio primoran da u ćeliji boravi zajedno sa pušačima. Isto ponašanje uočio je i u zatvorskoj bolnici.

ESLJP je, pre svega, istakao da je podnosilac predstavke proveo u zatvoru oko tri godine u uslovima velike pretrpanosti, gde mu je lični prostor znatno zaostajao za evropskim standardima. Kada je reč o činjenici da je morao da deli ćeliju i bolničku sobu s drugim zatvorenima koji su pušili, ESLJP je ukazao na to da među zemljama članicama Saveta Evrope nema konsenzusa kada je reč o zaštiti od pasivnog pušenja u zatvorima. Ostaje

činjenica da podnosilac predstavke, nasuprot podnosiocima predstavke u nekim drugim slučajevima koje je Sud ranije rešavao,⁵ nikada nije imao zasebnu ćeliju i morao je da toleriše pušenje ostalih zatvorenika s kojima je delio ćeliju, čak i u zatvorskoj ambulanti i zatvorskoj bolnici, potpuno suprotno svim savetima koje mu je dao njegov lekar. Međutim, zakonom koji je stupio na snagu 2002. godine zabranjeno je pušenje u bolnicama i domaći sudovi su često presuđivali da pušače treba odvojiti od nepušača u pritvorskoj jedinici. Iz toga se mogao izvesti zaključak da su uslovi pritvora na koje je bio nateran podnosilac predstavke premašili prag težine koji je potreban da bi se otvorilo pitanje po **članu 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja), čime je ta odredba aktivirana, te da se stoga u ovom slučaju radilo o **povredi** te odredbe.

Elefteriadis protiv Rumunije

25. januar 2011.

Podnosilac predstavke, koji boluje od hroničnog pulmonarnog oboljenja, trenutno izdržava kaznu doživotnog zatvora. Od februara do novembra 2005. boravio je u ćeliji sa dvojicom zatvorenika koji su pušili. U čekaonicama sudova u koje su ga dovodili u nekoliko navrata između 2005. i 2007. godine takođe je boravio zajedno sa zatvorenicima koji su pušili. Podnosilac predstavke je dalje tvrdio da je bio podvrgnut „sekundarnom dejstvu duvanskog dima“ kada su ga prevozili između zatvora i sudova.

ESLJP je konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije (Zabrana nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja) ističući, pre svega, da je Država bila dužna da preduzme mere za zaštitu zatvorenika od štetnog dejstva pasivnog pušenja, naročito onda kada, kao u slučaju ovog podnosioca predstavke, lekarska ispitivanja i saveti lekara upućuju na to da je takvo postupanje neophodno iz zdravstvenih razloga. U ovom konkretnom slučaju činilo se da je bilo moguće odvojiti podnosioca predstavke od zatvorenika koji su pušili s obzirom da je u zatvoru postojala ćelija u kojoj su bili smešteni samo nepušači. Osim toga, po isteku perioda tokom koga je podnosilac predstavke bio zatočen u ćeliji sa pušačima, u lekarskim izveštajima nekolicine lekara bilo je evidentirano pogoršanje stanja njegovih respiratornih puteva i pojava novog oboljenja, hroničnog opstruktivnog bronhitisa. Kada je reč o činjenici da je u čekaonicama sudova bio držan zajedno sa zatvorenicima koji su pušili – čak i ako se pretpostavi da su ti periodi bili kratki – to je opet bilo protivno preporukama lekara koji su podnosiocu predstavke savetovali da svakako izbegava pušenje i izloženost duvanskom dimu. Činjenica da je podnosilac predstavke naposljetku smešten u ćeliju sa jednim nepušačem bila je, kako se čini, posledica toga što je u datom trenutku bilo dovoljno kapaciteta u zatvoru u kome je on boravio, a ne primene nekog objektivnog kriterijuma u unutrašnjem pravu koji bi obezbedio da pušači i nepušači budu odvojeni u pritvoru. Prema tome, nije bilo ničega što bi ukazalo da će podnosilac predstavke ostati u tako povoljnim uslovima u zatvoru ako zatvor u kome on trenutno boravi bude opet pretrpan zatvorenicima.

Nadzor zatvorskih vlasti nad medicinskom prepiskom podnosilaca predstavke

Szuluk protiv Ujedinjenog Kraljevstva

2. jun 2009.

Podnosilac predstavke je imao moždani udar dok je boravio na slobodi uz kauciju. Bio je podvrgnut dvema operacijama pre nego što je odveden u zatvor na odsluženje kazne. Otada nadalje bio je dužan da jednom u svakih šest meseci ode bolnicu na specijalistički pregled. Podnosilac predstavke je otkrio da je zatvorski sanitetski službenik pratio njegovu prepisku sa specijalistom neuroradiologije koji je nadzirao njegovu bolničko lečenje. Pozivajući se na član 8. Konvencije (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i prepiske) podnosilac predstavke se žalio da su zatvorske vlasti presrele i nadzirale njegovu medicinsku prepisku.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **prekršen član 8.** Konvencije (Pravo na poštovanje prepiske). Ističući da je potpuno jasno i nesporno da je u ovom slučaju došlo do

⁵. Vidi, pre svega, **Aparicio Benito v. Spain**, Odluka o prihvatljivosti od 13. novembra 2006.

„mešanja javne vlasti“ u to kako podnosilac predstavke ostvaruje svoje pravo na poštovanje prepiske, da je to bilo uređeno zakonom i da je svrha takvog ponašanja bila u prevenciji kriminala i zaštiti prava i sloboda drugih, ESLJP je, međutim, ustanovio da u okolnostima ovog konkretnog slučaja nadzor nad lekarskom prepiskom nikako nije uspostavio pravičnu ravnotežu sa pravom podnosioca predstavke na poštovanje njegove prepiske.

Kontakt za medije:

Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08